

עיתון המועצה האזורית הערבה התיכונה

עיתון ערבות

גיליון 38 | כסלו תש"ע | דצמבר 2009

50
להתיישבות
בערבה
1959-2009

גליון חגיגי
לרגל יובל להתיישבות בערבה

כך זה התחיל

2	דבר העורכת אוסי ניר	
4	דבר ראש המועצה עזרא רבינס	
5	ברכת נשיא המדינה	
6	ברכות זאב ביילסקי, יק"א ישראל	
8	חגיגות היובל בעין יהב כרמית בן אליהו	
12	איך זה הצליח? אמנון נבון	
15	"בראשית" שי בן-אליהו	
16	מושב חצבה עולה על הקרקע	1965
18	היאחזות נחל צופר	1968
20	הקמת בית הספר הראשון בערבה	1968
22	הקמת מושב פארן	1971
24	קו טיסות ערבה	1976
26	קמה מועצה אזורית חדשה	1977
28	ראש המועצה הראשון עמי שחם	
29	השיטה עם הבית אוסי ניר	
30	נוסד הישוב ספיר	1978
32	מושב עידן עולה לקרקע חני ארנון	1980
34	חקלאי עין יהב בשדות ההרוסים	1988
36	50 שנות התיישבות מושבית שמואל צוקרמן	
38	הקמת המו"פ	1984
39	"ערבה נקייה"	1991
40	"היום הפתוח" הראשון	1991
42	יחידת החילוץ רינת רוזנברג	1991
44	מרכז משתלמים חני ארנון	1993
46	הסכם השלום עם ירדן	1994
47	הסכם מובלעת צופר	1995
48	ה"בא-כח" שי בן-אליהו	
50	שירות דב אמנון נבון	
52	שותפות 2000 כוכי אבני	1995
54	אינטרנט ערבה גילה טל	1997
56	הטלוויזיה הקהילתית פני בן-דוד	1998
58	הקמת מחלקת תיירות גיל סלוין ויאיר גלעדי	2000
62	הצימרים הראשונים בערבה	1996
64	מה קרה בערבה?	
65	קבלת תקן ISO 14001	2001
66	אבן הפינה לישוב צוקים	2004
68	דרך הבשמים - מורשת עולמית	2005
70	אולם המופעים האזורי	2004
72	גיוס משאבים במועצה קרן רותם	2009
74	מים בערבה עמי שחם	
76	חנוכת מאגר שיזף	2006
78	קרה בערבה דודו צוק ודני הדס	2008
83	חידון טריוויה	
84	שמורת שיזף	2009
86	קיימת ועוד איך אמנון נבון	
87	פתרון טריוויה	
88	פרויקט "לימוד ערבה"	2009
90	מדרשה למנהיגות חברתית	2009

רבותי ההסטוריה עוברת

המצווה החשובה ביותר בחג הפסח היא "והגדת לבנך", אבל מה זה בעצם אומר? סוג של שיעור בהיסטוריה? מורשות קרב כמו בטירונות? ולמה בכלל כל כך חשוב לספר בלילה המשפחתי והחגיגי הזה על כל הצרות של סבא של סבא לפני שלושת אלפים שנה פלוס במצרים?

ישנם מצוות ומנהגים רבים הקשורים לחג הפסח. כולנו יודעים על החיוב לאכול מצות, על האיסור למצוא אפילו במגירה פירורים מהסנדוויץ' שלא סיימנו, על החובה לשנות ארבע כוסות של יין בליל הסדר, ואפילו על "מה נשתנה" שנותן לעוללי הבית להרגיש ממש כמו באודישן של כוכב נולד. אבל במפתיע, המצווה החשובה ביותר של פסח היא דווקא אחרת. כל כך חשובה שאם לא קיימת אותה כדת וכדין, לא תוכל לסמן "וי" ליד רשימת המטלות של פסח. קוראים לה "והגדת לבנך".

אז למה לי היסטוריה עכשיו? משרד החינוך משקיע רבות במשלחות הנוער למחנות ההשמדה בפולין. המשפט "לזכור ולא לשכוח" מהדהד חדשות לבקרים והמחשבה שדור שורדי השואה מתבגר, מזדקן ושעוד כמה שנים לא יהיה מי שידע לספר "מה היה שם..." מדירה שינה מעיני רבים. לבני הדור הצעיר צריך לספר כדי שהם ידעו, יזכרו ויעבירו את הסיפור ואת הזיכרון לדורות הבאים.

"רק עם שיכול לבכות על מאורע מלפני 2,000 שנה מסוגל לשרוד אותן ולזכות לתקומה"

עם שאין לו עבר, אין לו עתיד מספרים על נפוליאון בונפרטה, שליט צרפת, שיצא פעם בליל תשעה באב לשוטט ברחובות פריז ונכנס לרובע היהודי בעיר, שם ישבו היהודים על הארץ והתאבלו על חורבן המקדש. המצביא הצרפתי השתומם על המנהג המוזר של היהודים, ופנה לאחד מזקני הקהילה בבקשה להסביר. הזקן הסביר כי העם היהודי אבל על חורבן בית המקדש. נפוליאון התעניין ושאל לפני כמה שנים קרה המקרה. השיב לו האיש: "לפני יותר מ-2,000 שנה". התרשם נפוליאון ואמר: "רק עם שיכול לבכות על מאורע שאירע לפני 2,000 שנה בכזו התרגשות מסוגל גם לשרוד את אותן 2,000 שנים ולזכות לתקומה".

או כמו שיגאל אלון היטיב להגדיר זאת "עם שאין לו עבר, אין לו עתיד".

40 שנה במדבר??? אנחנו כבר 50 הקמתו של מושב עין יהב, לפני יובל שנים, מסמן את תחילת דרכה של הערבה התיכונה ונזקפת לזכותם של שי בן אליהו, איש החזון, וחגי פורת ז"ל, שותפו לחלום. אלו הלהיבו והובילו אחריהם קומץ חברים חדורי להט, עשייה וחדוות יצירה להקמת יישוב באזור שנחשב כלא ראוי למגורי אדם.

אידיאולוגיית ההתיישבות בערבה הייתה ונשארה על בסיס האתגר החלוצי. אבל מושגים כמו דחיקת המדבר, פיזור האוכלוסייה, כיבוש השממה ושמירה על גבולות המדינה, כבר לא תשמעו היום.

לבני הדור הצעיר צריך לספר כדי שהם ידעו, יזכרו ויעבירו את הסיפור ואת הזכרון לדורות הבאים.

ראשית ההתיישבות בערבה החלה בשנות ה-60, בעיקר על ידי היאחזויות צבאיות שהפכו ליישובים חקלאיים עצמאיים. במהלך השנים הושקעו על ידי המדינה והחקלאים מאות מיליוני שקלים בפיתוח האזור, קידוח בארות מקומיות לאספקת מים, הכשרת קרקעות לחקלאות והנחת תשתיות ליישוב האוכלוסייה.

בנוסף, הוקם מרכז מחקר ופיתוח, ותחנת ניסויים במטרה ליצור פתרונות לחקלאות מודרנית ומפותחת במציאות משתנה. החקלאות בערבה הפכה עם השנים למתקדמת בקנה מידה עולמי, ותוצריה - ירקות, פרחים, מטעים ודגים ועוד... מבוקשים ביותר בחו"ל.

עיתון ערבות
עורכת ראשית אוסי ניר
מועצה אזורית ערבה תיכונה
המערכת 052-8666111, 08-6592229
08-6581487:052-8666111
פיקס: 08-6581487
פיקס: 08-6581487
עיצוב גרפי והפקה סטודיו ערבה
תמונת השער בן-גוריון בביקורו בערבה ב-1962
אתר הערבה www.arava.co.il

ברצוני להודות לאמנון נבון, אסתי סלע וגילה טל על ההירתמות, הסיזע והעזרה הרבה.

הגיליון הפעם מוקדש לסיפורה של הערכה התיכונה, לציון 50 שנות התיישבות. בהערכה ובהצדעה לדור המייסדים וכמצוות "והגדת לבנך" לבני הדור השני, השלישי ואף הרביעי!

מתפרנסים מחקלאות לייצוא. מעל 23,000 דונם מעובדים במגוון ענפי חקלאות ו-16 חברות מייצאות את התוצרת החקלאית לחו"ל.

כיום כוללת הערכה התיכונה 7 יישובים מעידן בצפון ועד פארן בדרום. באזור מתגוררות כ- 3,000 נפשות ו-470 משקים חקלאיים במושבים

אסי ניר

עלון ערבות

גליון מס' 1

בטאון המועצה האזורית "הערבה"

עלון ערבות הראשון נערך על ידי שולה שחם והופץ לראשונה במרץ 1978.

פתח דבר

מן הראוי שנביא את האינפורמציה מהועשה בתחומי המועצה בצורה מכובדת וקריאה יותר. בכוונתנו להוציא עלון זה אחת לחודש ולהפיצו בין התושבים ובין גורמים ציבוריים שעניינם באזור.

העלון יבטא מהחלטות ופעילות המועצה, מן הנעשה בביה"ס ובוועדות השונות ומן הנעשה בישובים. לכן אנו פונים לפעילים, למרכזי ענפים, ולעורכי עלונים בישובים - להוסיף משלהם בעלון זה, ועם שיתוף פעולה מקוים שהבטאון יגביר את המעורבות והעניין של התושבים באזור כולו.

דבר ראש המועצה

אם לא אתם - זה לא היה...

השנה ציינו במגוון פעילויות את שנת היובל. הפקנו בול מיוחד, התכנסנו לאירוע מרכזי, אנו בתהליך הקמת מוזיאון חי ובכוונתנו להזמין לסיור בערבה את "יקירי הערבה". אותם אנשים שבלעדיהם זה לא היה קורה. השנה, בתזמון מרגש מוכרזת שמורת שיזף כשמורת טבע, לאחר 27 שנים של טיפול ונפתחה אחר כבוד המכינה הקדם צבאית הראשונה בערבה. אך... הפעם אני בוחר להקדיש את דבריי לאותם אנשים מיוחדים שבלעדיהם לא היינו כאן. החלוצים, דור המייסדים.

"בנגב יבחן העם בישראל ומדינתו- כירק במאמץ מלוכד של עם מתנדב ומדינה מתכננת ומבצעת, נוכלל משימה הגדולה של הפרחת השממה וישובה. מאמץ זה יקבע גורלה של מדינת ישראל ומעמדו של עמנו בתולדות המין האנושי" כך אמר דוד בן גוריון והתכוון לכך כשקבע את מקום מושבו בנגב. סיפור חייו של דוד בן גוריון, כמו גם סיפור חייהם של

המתיישבים הראשונים בערבה, הוא סיפור חיים של רואים למרחוק. הפרחת השממה ויישוב אדמות המדינה נמנו על הערכים המרכזיים אותם הציבו. ערכים אלה מדגישים את הנתינה לכלל ואת המחויבות האישית כמרכיב מרכזי בזהות הלאומית. חמישים שנים של עבודת כפיים מייגעת, חלוציות לשמה ואופטימיות רבה כי רק כך יכלו הראשונים למאבק בלתי פוסק במרחק, בכידוד, באיתני הטבע, במזיקי החקלאות ובשנים האחרונות גם בכירוקרטיה.

בתחילתה של שנה נוהגים אנו להסתכל הן לאחור, לסכם את השנה החולפת, והן קדימה, לצפות אל השנה הבאה. אני רוצה לאחל לכולנו כי השלום יפרוץ וישכון בגבולנו. שבנינו ובנותינו יחזרו כולם הביתה בריאים ושלמים. שתהליך ההחלמה הכלכלית, השיקום הלאומי והצמיחה יבשילו ויפרחו בארץ ובערבה. שהחקלאות לא תהייה עוד תחת סימן שאלה. שההתיישבות והחקלאות יחזרו להיות גאות המדינה. ובקיצור שנה טובה!

אתם, אנשי הדור הראשון, היוויתם ועדיין מהווים מושא להערצה, דוגמא ומופת, לכל אלה שפילסתם עבורם את הדרך, וביחד איתם, דוגמא ומופת בארץ כולה. הפרחתם את השממה והדלקתם את האור הראשון בעמק הערבה, בגבול עם ירדן, אור שמאיר דרכנו עד היום. ההתחלה הייתה מפרכת, התנאים היו קשים והגופים הממשלתיים היו קטני אמונה ומלאי ספקות. אך לא אמרתם נואש ובאמונה שלמה, בנחישות, בעבודה קשה, הובלתם את האזור להישגיו ומעמדו הבלתי מעורער כיום. אתם, חלוצים אמיתיים, אימצתם ויישמתם את חזון

בן גוריון מתוך אהבת הארץ, ויותר מכך מתוך שליחות ותובנה רחבה, שחייבים להקריב ולהוביל לעשייה. למתיישבים הראשונים - הפרחתם את השממה הן בקנה מידה ארצי ואף עולמי.

בזכותכם פורחים כיום שבעה ישובים ובהם 3,000 תושבים. הדור השני, השלישי ואף הרביעי רוצים להמשיך להתיישב באזור. בלעדיכם - זה לא היה קורה. סיפור הקמת עין יהב מהווה מצפן ונר לרגלינו גם היום במשימות ובאתגרים העומדים לפנינו. פעם, מדבר שתחילתו חבל ארץ ללא מים, קרקע מלוחה, ריק מישוב ואדם, והיום, חבל ארץ פורח של חקלאות מפוארת, תירות מובילה והתיישבות מיוחדת. עברנו ככרת דרך אך עוד ארוכה היא. האתגרים לפנינו הם עצומים. קליטת הבנים החוזרים, הרחבת היישובים, פיתוח וחיזוק היישובים, ה ת ב ס ו ת המחקר והפיתוח, חינוך, תרבות, דאגה לאנשי הגיל השלישי, שירותי רפואה, חיזוק ופיתוח החקלאות והתיירות ואין סוף רעיונות יצירתיים.

אני מודה, מעריך ומוקיר את הגופים המיישבים ובראשם הסוכנות היהודית, תנועת המושבים וקק"ל וכן את המוסדות, משרדי הממשלה, הארגונים והתורמים שסייעו לכל אורך הדרך. אך לא די בתודות ודברי שבח. יש צורך אמיתי בהכרה, מעשים בשטח וסיוע כמציאת דרכים לקידומו ואכלוסו של אזור ייחודי וחבל ארץ חשוב זה למדינת ישראל ותושביה.

אני מאחל לכולנו המשך עשייה פורייה ועתירת הישגים. שלכם,

זערא רבינס
ראש המועצה

ברכת נשיא המדינה

"...אני מודה שאני מאוהב בערבה.
מכל חבלי הארץ, בעיני זה המקום
הרומנטי ביותר בכל המזבנים.
בגלל יופיו, בגלל היותו יוצא דופן,
בגלל המאבק הנפלא בין אדם
לסביבה.
בערבה נוצרים הדברים היפים
ביותר. עגבנייה שאין כמוה.
הלוצים שלא מתלוננים, שנאבקים.
החקלאות בערבה היא החקלאות
המפותחת ביותר בעולם. אם יש
מקום שבו האדם כופף את הטבע
בחוכמתו ובחריצותו, זה הערבה.
אתה נכנס לעין יחב ורואה שגם
אדם יכול לחקם גן עדן, לא רק
הקדוש ברוך הוא... הכול מלכלב
ללא תמיכה מהשמים, הכול
עשיתם אתם, הלוצים מיוחדים
במינם. יכולתם פעמים רבות
להתיימשך אך לא אמרתם נואש.
אני מאמין שמה שאתם עשיתם
בערבה, יהיה בעתיד הגישה הנכונה
של העולם כולו לחקלאות.
פשוט לומר לכם - אין כמוכם.
תודה לכם בשם כל העם. רק
תמשיכו להיות "מחויין לקופסא".
יצור בפני עצמו, מקורי, נחוש, יפה,
הלוצי וישראלי.

כה לחי!...!"
(מתוך דברים שאמר כבוד נשיא המדינה
בחגיגות היובל לערבה ב-27/5/09)

ח"כ זאב בילסקי מברך

לכבוד לי לכתוב מספר מילים לרגל 50 שנות התיישבות בערבה. בביקורי האחרון בישובי המועצה כיו"ר הסוכנות היהודית, ראיתי מקרוב את ההתלהבות, היזמות והנחישות שלכם תושבי הערבה התיכונה.

חקלאות, תיירות, הפרחת השממה, שמירה על ערכי הטבע כל אלה מהווים את כרטיס הביקור של המועצה. בביקורי הרבים ברחבי הארץ ובתפוצות לא זכורה לי רמה כל כך גבוהה של חקלאות המשלבת יכולות טכנולוגיות מדהימות עם תנאי שטח המיוחדים לאזור, וכתוצאה מכך אתם הם אלה שעומדים בראש חזית הייצוא החקלאי של ירקות טריים.

אני בקיא גם בתולדות שותפות 2000 שבין אוסטרליה לביניכם, שותפות שהפכה למודל חיקוי לשותפויות אחרות ברחבי הארץ. כיום, כחבר כנסת (קדימה) וכיו"ר השדולה למען השלטון המקומי, לכבוד לי לציין כי ניהול המועצה הינו אחד הטובים שבין הרשויות המקומיות בארץ. למרות הריחוק והתנאים הקשים נוצר בישובי המועצה בסיס מצוין להתפתחות העתידית.

צר לי כי ראשי המדינה והממשלות לדורותיהם לא עמדו על הפוטנציאל העצום שבפיתוח חבל ארץ נפלא זה.

אני תקווה שאוכל כבר בקדנציה הנוכחית לסייע על מנת להביא לכך שיוכפל מספר התושבים, יפותחו ישובים חדשים ויעובו הקיימים, ויחד נביא את הערבה להיות פנינה ייחודית שמדינת ישראל כולה תתגאה בה.

**שלכם ביום חגכם,
ח"כ זאב בילסקי**

ברכת יק"א בישראל

כיום למעלה מ-85% מייצור וייצוא ענף זה בארץ, מקורו באזורכם. הצלחתם לאפשר קליטת משפחות של בני חוזרים, שמתבסס על הענף תוך צריכה מוגבלת של קרקע ומים.

גם בענף התיירות אצלכם, זכינו לשיתוף פעולה עם יזמים בודדים (חוות שיזף, חוות האנטילופות), ועם המו"פ החקלאי והמועצה האזורית. פיתוח הענף באזורכם משמש דוגמה מוצלחת לאזורים אחרים.

איני רוצה להוסיף פרטים לגבי העבר, כי אנו, יחד איתכם, רוצים להתרכז בעיצוב העתיד. כפי שציינתם בהזדמנויות רבות המשימה העיקרית תהיה קליטה של משפחות נוספות. לידיעתכם, יק"א מעוניינת לשיתופי פעולה ויוזמות שיקדמו את הגדלת האוכלוסייה בערבה התיכונה!

קבלו את מיטב ברכותינו לרגל יובל החמישים, עלו והצלחו!

יוקי לוטן
יק"א בישראל

בכך הייתה לנו שפה משותפת, שכן אנחנו מחפשים חדשנות שתורמת לפיתוח, ומצאנו שפע של רעיונות שמשותפים אתכם, אבל גם יכולנו להעבירם לאזורים אחרים בארץ.

החדשנות והיזמות מתחלקת באזורכם בין המוסדות המרכזיים, כמו: מועצה אזורית, מוסדות החינוך, המו"פ החקלאי והמדעי, לבין חברים בודדים.

אנחנו זכינו לשתף פעולה עם כולם ועל כך אני מודה לכם. לעיתים מצאנו את עצמנו תומכים ברעיונות חדשנים שכנראה היו "טרם זמנם" ולא הצליחו לשרת את האזור כפי שתוכננו. דוגמה בולטת כזו שעולה בזיכרוני, היא פרויקט ה"רפואה מרחוק" עם הציד האיכותי שנרכש למרפאותיכם. הבעיה הייתה שהתשתית של קופת חולים לא הייתה בנויה למתן המענה הנדרש, במרכזי הרפואה בבאר שבע ובאילת.

לעומת זאת זכינו ללוות את הצעדים הראשונים של פיתוח ענף גידול דגי הנוי של מים חמים ושל מי ים, בערבה. הודות לעקשנותם של המגדלים הראשונים ואנשי המחקר שליוו אותם, הצלחתם בגדול!

תרשו לי להביא לכם את ברכתה של קרן יק"א ליום חגכם, חגנו, במלאת 50 שנה להתיישבותכם בערבה. כפי שידוע לכם, יק"א מלווה את ההתיישבות בערבה מאז הקמת הישובים הראשונים, באופן ישיר או בסיועל"מחלקה להתיישבות" של הסוכנות.

יובל חמישים הוא יום חג וגם הזדמנות לסיכומים והתוויית דרך לעתיד. מאחר ואני מייצג את יק"א ב-16 השנים האחרונות, ניסיתי לאפיין את שיתוף הפעולה בינינו לבין ישובי האזור בתקופה זו:

יק"א השקיעה בתקופה זו באזורכם, קרוב ל 2.5 מיליון דולר, או בממוצע 150,000 דולר בשנה. מרבית הכספים הושקעו בקידום החקלאות, חלק הושקע בחינוך ומעט בתיירות ובבריאות.

אחד המאפיינים הייחודיים באזורכם הוא שזכיתי לפגוש הרבה יזמים, בנושאים מגוונים בכל תחומי הפעילות. כנראה שעצם הבחירה להתיישב בערבה, והקשיים הרבים המלווים אתכם, בגלל הריחוק ותנאי האקלים המיוחדים, יוצרים "חלוצים" עם תכונות אופייניות מיוחדות.

2009-1959 סוכות תש"ע, חגיגות היובל בעין יהב

כרמית קנטור בן אליהו מסכמת את פעילות המושב בשנת היובל

אחת עשרה שנים לאחר הקמת המדינה, יצאו קומץ צעירים למרחבי השממה, לטעת שורש באדמה החרבה. בנובמבר 1959, עולה על הקרקע הגרעין הראשון של עין יהב "נאות" במקום בו נמצא היום המחנה הצבאי. זהו תחילתו של סיפור מופלא, שהפך בזיעת אפיים ובנחישות רבה לסיפור הצלחה, לדור שלישי לחלוצים שאוחזים ביד הנכד/ה בשבילי היישוב הפורח.

לפני כשנה וחצי התחלנו להיפגשו וזרקנו רעיונות לאוויר. חלקם הלכו וקרמו עור וגידים. בדרך התלבטנו רבות לגבי היקף העשייה, וכיצד נשתלב באירוע הגדול והמכובד שהופק על ידי המועצה והמתנ"ס. בסופו של דבר התגבש צוות היגוי שבנה תכנית המתפרסת על פני שנה. כל האירועים הופקו על טהרת "עבודה עצמית", בעשר אצבעות של הרבה תושבים מוכשרים.

פתחנו את אירועי שנת היובל בראש השנה תשס"ט במסורת חלוקת שי לחג, והפעם השי היה לוח שנה נוסטלגי שעוצב על ידי מיטב המעצבות של עין יהב, סביב המוטיב של ה"מושבוץ".

מיד לאחר סוכות, יצאה לדרך משימת הפתיחה "מסע בעקבות ראשונים". זהו מסע נוסטלגי בו הבאנו לידי ביטוי את ליבטי הראשית ועוצמת החזון. בבוקרו של יום שישי יצאנו לטיול בחטיבת עין יהב למקום בו הוקמה לראשונה ההיאחזות ובה חיו חברי עין יהב "כמושבוץ" עד המעבר ליישוב הקבע ב-1967. האירוע כלל סיור מומחז, תערוכה בחטיבה וטקס בפארק ספיר עם ריקודים ושירים מהווי עין יהב של פעם. הכל מכל - משלנו.

את יום הילד בסימן 50 לעין יהב בחרנו לקיים בפורים. צוות כותבים מוכשרים כתבו והמחיזו את סיפור המגילה של עין יהב, ולאחר חזרות קדחתניות של שבועות רבים הועלתה ההצגה באולם הספורט בעין יהב, לקהל ענק של פעוטות, ילדים, הורים, סבים וסבתות. התפאורה הייתה מרהיבה, השחקנים הצחיקו אותנו והאוכל שהכנו היה טעים. למחרת המשכנו בחגיגות ביום הפנינג הכולל תחנות הפעלה מתוצרת עצמית ומתקנים לילדים ולנוער.

לפני פסח ארגנו דור המייסדים כנס גרעינים. נעשתה עבודת איתור גדולה והוזמנו כל מי שהיו חברי גרעינים. בסך הכול נקלטו בעין יהב 5 גרעיני נח"ל: "נאות" - 1959, "יהב" - 1960, "נוה" - 1961, ולאחר האיזרוח 2 גרעינים נוספים: "עתר" - 1964, "ברק" - 1965.

שלושה פרויקטים שהושקעה בהם עבודה רבה:

ספר היובל - פורמט אלכומי אשר יציח את 50 שנות עין יהב בהיבטים שונים בסיפור, בתמונה ובשילוב צילומים של כל משפחות עין יהב נכון לשנת 2009.

ספר מתכונים משלנו "מוגש בחום" שחולק כשי לחג בראש השנה תש"ע.

בסוכות תש"ע התקיים **מופע היובל** - אירוע גדול וחגיגי כולו מתוצרת עצמית, שכלל גם תערוכת יוצרים "יש אהבה באדמה" בה הוצגו יצירות של תושבים ותמונות המבטאות 50 שנות חיים במקום.

כרמית קנטור בן אליהו
עין יהב

כשהמדבר עולה
על כל דמיון
עין ייחב
1959-2009

בעין-יהב

איך זה הצליח?

לעיתים קרובות אני מהרהר, איך קרה, שלמרות כל הקשיים והנבואות השחורות, הצליחה עין יהב לשרוד, ובלי צניעות אפשר לומר שהפכה לסיפור הצלחה.

אין ספק שתנאי החיים בעין יהב בשנותיה הראשונות כהיאחזות "מושבוץ" ומושב היו שנים קשות ביותר מכל היבט שהוא:

ניתוק חברתי ומשפחתי מעיק, מיעוט של חברים, בדידות, לחץ חברתי פנימי, מזג אוויר קשה, חוסר ודאות לקראת העתיד, קושי בארגון מערכת חינוך לילדים הראשונים, שירותי בריאות ירודים, בית חולים מרוחק (130 ק"מ), עזיבות חברים, אין כביש לאורך הערבה, בתקופות מסוימות גם בעיות ביטחון - מיקוש, ירי, מטענים והפגזות ועוד קשיים כהנה וכהנה.

ההחלטה להקים מושב סיבכה את הקשיים האמורים שבעתיים משום שעל קשיים מעין אלו קל יותר להתגבר בחיי שיתוף, דהיינו קיבוץ או מושב שיתופי. ההחלטה להקים מושב בודד בערבה נראתה מטורפת (ההחלטה נפלה בשנת 1963 זמן רב לפני שהיאחזות חצבה הוקמה בסוף 1965).

איך יחלקו את האדמות שאיכותן הייתה כה שונה?

איך יעזוב מושבניק את משקו כשירצה לנסוע צפונה לחופשה, מילואים או סידורים? איך תיפתר בעיית השיווק? ועוד שאלות רבות ללא מענה. ומה גם שאנו הוספנו מראש סייגים עקרוניים על אורח חיינו כמושב כגון עבודה עצמית בלבד.

ניסיונות התיישבות קודמים במקום כשלו, המוסדות המיישבים לא כל כך האמינו שהדבר יצלח.

עין יהב בעצם קמה לא כפרי תכנון התיישבותי כפי שנעשה הדבר באזורים אחרים בארץ אלא כגחמה של משוגעים לדבר.

הסוכנות היהודית, כגוף מיישב, נאלצה לטפל בעין יהב בהוראת בן גוריון ולכן לא יצאו אנשיה מגדרם כדי לסייע בשנים הראשונות. בשיחות ופגישות עם חברים ואנשי התיישבות שונים ניכר היה חוסר האמון בסיכויי הישרדותנו במקום (חשוב לציין שבתנועת המושבים קיבלנו גיבוי, עידוד ועזרה ככל יכולתם).

החלטתנו להפוך למושב הפגיעה את כולם ובהתחלה לא היה ברור איך עושים זאת. היינו צעירים, לא הבנו או לא רצינו לשמוע את מה שאמרו אנשים מבוגרים ומנוסים ומזלנו שכך. פתרונות לבעיות השונות נמצאו לאט לאט. היום במבט לאחור של כמעט חמישים שנה אין ספק שזה היה נס, בקלות רבה יכול היה שלא להצליח.

דומני שגורמים רבים היו מעורבים בהצלחה זו ושילוב בין כולם בתוספת של מזל גדול אפשרו לנו לעבור את התהליך שהביא להתבססות המקום.

ראשית, הייתה הנהגה ששי בן אליהו וחגי פורת עמדו בראשה ואיש לא ערער עליה. הייתה אמונה, אנחנו האמנו שנצליח.

הקשיים שעמדו בפנינו היוו אתגר להצליח. קבוצת האנשים הקטנה שהצליחה לשרוד את קשיי היאחזות והמושבוץ היוותה יסוד איתן לאתגרים העתידיים לכוא. הייתה תוכנית, היו יעדים שהעיקרי בהם היה קליטת חברים חדשים.

מעבר מעין ייב הישנה לנקודה החדשה

לא אחת כקטנוניים, אפשרו לשמור על מסגרת של חיים משותפים ואחריות הדדית.

שיטת ההשקיה בטפטוף שהחלה להתפתח באותן שנים ראשונות, אפשרה הכפלת יבולים ואף יותר וכן גישרה על הפער באיכות הקרקעות השונות, חסכה מים ואפשרה שימוש במים מליחים לגידולים רגישים.

פלפל לא הצליח בערבה בהשקיה בשיטות השקיה קודמות ויבולי עגבנייה היו כארבעה טון לדונם בהמטרה לעומת 15-20 טון בטפטוף.

ניתן לומר כיום בביטחון שבזכות שיטת השקיה זו התפתחה חקלאות מתקדמת ורווחית בערבה, מה שמשך לכאן מתיישבים רבים ואת דור הבנים.

אמנון נבון
מושב עין ייב
Amnon.n@arava.co.il

גוף פיננסי - והסוכנות היהודית הייתה גוף כזה, שמעדיף לעשות עסקים עם מי שיש לו כסף יותר מאשר עם מקבצי נדבות.

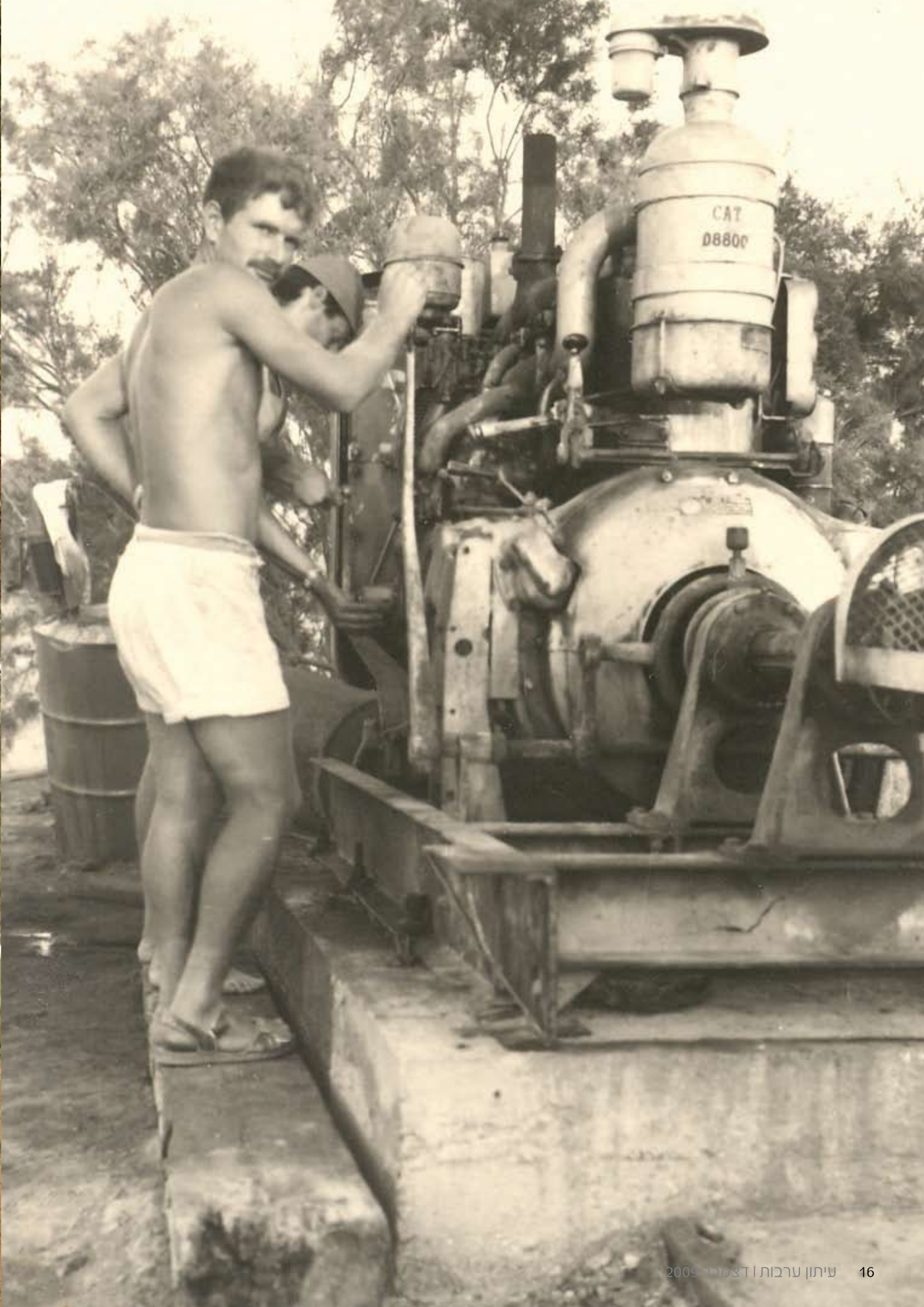
ב. קליטת חברים חדשים - רוב המשפחות החדשות היו עוזבי קיבוצים שהגיעו כמעט בחוסר כל. הכסף שבקופה אפשר קליטתם תוך אספקת אשראי מלא לרכוש ציוד לבית, להשקעות במשק, הון חוזר משקי והוצאות מחיה. בשנות המושב הראשונות היינו מכינים מדי עונה 4-5 חלקות חדשות, (דהיינו- מעבדים, שותלים, משקים, מרססים, מדלים וכו') לחברים העתידים להגיע ונמצאים בשלבי קליטה, וכשהגיעו חיכתה להם חלקה וכל שנותר להם היה לשנס מותניהם ולקטוף.

הייתה משמעת חברתית לקיים את ההחלטות והתקנונים, ומוסדות המושב טיפלו בחריגות השונות, דברים שנראו

בכל תקופת המושבוץ, אפשר לספור את מספר המצטרפים על יד אחת (פרט לחברי הגרעינים "עתר" ו"ברק" שהגיעו למושבוץ כחלק משירותם בנח"ל). רק לקראת המעבר ליישוב הקבע והפיכת המושבוץ למושב, החלו ל"טפטף" משפחות חדשות שקיבלנו אותן כמעט ללא בדיקה.

היה כסף בקופה שהצטבר בתקופת המושבוץ. כסף זה אפשר פיתוח מהיר בשני כיוונים:

א. קידום מימון - רצון הפיתוח שלנו היה גדול מיכולת המוסדות השונים למנו. כשהיה צורך בקידוח, הכשרת שטח, הנחת קווי מים ועוד ולא היה תקציב לבצעו, הלוותה עין ייב למוסד המבצע כסף על חשבון תקציב שנה הבאה. וכך בוצעו פעולות פיתוח רבות. עולם הפוך - עין ייב הקטנה, עם שלושים חברים מלווה כסף לסוכנות היהודית העשירה לצורך פיתוח. ברור גם שכל

בראשית

ניצב אדם אל מול הדר הטבע
מול ישימון דומם, לובט ומעולף.
עולים אדים מארץ, כרטט נשמותיה,
וצין רוֹאָה כסדק, לנוכח החמה.

הרים קרועי גיזרה, אימת סלעים גולשת,
שכמו קפאה לרגע במצות בורא.
יובש פתולים, שחצבו ראשד -
תוך מלחמה נואשת, של מות וחיים.

בוֹהֵק הצהוב, עטור בְּכֹהֹת הצור,
או לִבְנֵי הַחֹר הַרֵךְ, והכורע,
אל מול שיאי אָדוּם, שסופי סגול ואור,
שפונות חדודי קויהם אין יודע..

ארץ שסתוה - אביב, ומטו בה אֵין.
ארץ חרבה, שקיצה נצחי.
ארץ שבליל, בנגיֶה הירח,
דומה שהיא שיכת, לכוכב אחר.

ארץ דמומה, נשמע בה רן השקט,
ועוצמתו מכאבת, ומשילה מורא.
בה סופות החול שוצפות, שורטות בדעם,
ונהם יללתן, עולה כבטי נורא.

ארץ הפכים, קשוחה ומהממת,
ארץ אין פשרות, קשה ואכזרית.
ארץ שמאזהביה ברית עולם נדרשת.
ארץ בראשית !

השיר נכתב ע"י שי בן אליהו לקראת חג העשר לעין יהב

מושב חצבה עולה על הקרקע

מושב חצבה עלה על הקרקע כהיאחזות הנח"ל ה-33 ביום חמישי 9.12.1965, סמוך מאוד לכביש הערבה, במקום בו נמצא היום בי"ס שדה חצבה. המייסדים היו חיילי גרעין 'חצבה' של תנועת בני המושבים שנאספו ממושבים ומבתי ספר חקלאיים מכל רחבי הארץ.

לאחר מלחמת יום הכיפורים החלו לסייע במשקי המגדלים 'מתנדבים' - תיירים צעירים שהגיעו בעיקר מארצות אירופה, אוסטרליה ודרום אפריקה, שרצו לבלות את חודשי החורף במזג אוויר חמים תמורת מגורים, משכורת צנועה וחיי חברה תוססים.

בשנים האחרונות התפתח במושב ענף התיירות וכיום ניתן ליהנות ממגוון חדרי אירוח, שרות הסעדה, מדריכי טיולים וחברות לטיולי ג'יפים.

מתוך אתר מושב חצבה

לזכות כל חבר נרשמו ימי העבודה שעבד והוא נהנה מחשבון הוצאות אישי כשעיני כולם נשואות אל היום בו יהפוך ה'מושבוץ' למושב עובדים אמיתי.

בכ"א באייר תש"ל - 27.5.1970 הונחה אבן הפינה לשוב הקבע, כ- 5 ק"מ מהמקום בו ישבה חצבה אז, וכק"מ אחד מגבול ירדן.

בשנים הראשונות התבצעה העבודה החקלאית בכוחות עצמיים, כשכל בני המשפחה לוקחים בה חלק.

בשלב ראשון הנחלאים הקימו משק חקלאי קטן שכלל פרה אחת, לול, חמור, סוס, מספר ברווזים וגן ירק קטן בן 50 דונם שבו גידלו מלפפונים, עגבניות וחצילים. בח' בחשוון תשכ"ח 21.11.1967 אוזרחה היאחזות הנח"ל 'חצבה' והפכה ל'מושבוץ' מושב-קיבוץ, לאחר שיצאו ממנה המפקדים, המדים והמשטר הצבאי.

המשק החקלאי, אליו נוסף גם ענף גידול תרנגולי הודו, המטבח וחדר האוכל, עובדו ונוהלו במשותף, ע"י כלל החברים שהיו אז כולם רווקים.

שנת
1968

היאחזות נחל צופר

מאחורי הבתים. מקור התעסוקה וההכנסה העיקרי של המושב הוא חקלאות החורף. התנובה מיועדת בעיקר לייצוא (בעיקר לאירופה) ומיעוטה משווק בשוק המקומי. עיקר הגידולים של המושב הם: מלונים, פלפלים, זננים שונים של עגבניות. בשנים האחרונות החל ניסוי של גידול לובסטרים בכריכות מים מליחים. ניסוי זה הוא בשיתוף מו"פ ערבה. בתחומי השטחים החקלאיים הוקמו מכלאות בקר המשמשות כתחנות הסגר לבקר חי המיובא לישראל.

בהסכם השלום בין ישראל לירדן עבר חלק מהשטח של היישוב לשטח ירדן וישראל חכרה אותו ל- 25 שנים על מנת שהתושבים יוכלו להמשיך ולעבדו.

ע"י בני גרעין א' - "צופר" (בני מושבים ובתי ספר חקלאיים). מאוחר יותר, הצטרפו אליהם חברי גרעין ב' "עידן", חברי גרעין ג' - "שיזף" ובנות משל"ת יחיד והתחילו בקליטת משפחות למושבו. בשנת 1979 (לאחר בחירת מיקומה הסופי של צופר) נשתל מטע התמרים וניבנו בתי הקבע במושב.

בשנת 1981 עברו 20 משפחות חברי המושבו, שגרו עד כה ב"צופר הישנה", למיקומה הנוכחי של צופר.

טקס העלייה לקרקע התקיים ב- 22.10.1981

בשנתיים הראשונות בצופר עיבדו את השדות שליד צוקים, למעט החלקות

שמו המלא של המושב הוא "באר צופר" והוא קרוי על שמו של צופר הנעמתי - אחד משלושת רעי איוב. ממוקם כ- 120 ק"מ מצפון לאילת, בין הישובים צוקים וספיר.

היאחזות נחל צופר - חמישית בערבה, עלתה לקרקע ב- 3.9.68 ע"י בני גרעין "ציחור" מתנועת הנוער העובד והלומד, בני כפר סבא, רמתיים, הכפר הירוק וגבעת אולגה. מיקום היאחזות היה "צוקים" ("צופר הישנה").

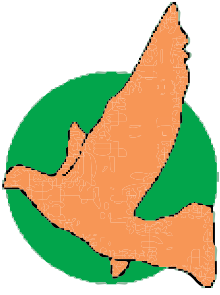
חיילי היאחזות עיבדו מאה דונם גידולי גן ירק ובעיקר מלונים. מים קבלו מקידוח צופר 1 וצופר 2.

"צופר הישנה" אוזרחה בשנת 1977

שאיבת נסיון בבאר שאך זה נקדחה

הבריכה העתיקה ליד מיצד מואה

שנת
1968

הקמת בית הספר הראשון בערבה

בית הספר "שיטים" החל את דרכו כבית ספר קטן במושב עין יהב. הילדים למדו בקרון של חברת 'מקורות' בניהולה של רותי לשם. עשר שנים לאחר מכן, עם הווסדות ספיר כמרכז אזורי, עובר בית הספר לספיר, בניהולו של ד"ר אהוד מנור (לא הפיזמונאי).

מאפיינים מיוחדים לחינוך בערבה:

- מערכת החינוך בגיל הרך מתנהלת בכל ישוב בנפרד. ריכוז הפעילות מנוהל במתנ"ס תוך הפעלת תוכניות העשרה לצוות הגננות.
- כיתות הטרוגניות. מחוננים ומתקשים בכיתה אחת. תשובות חינוכיות ולימודיות חייבות להינתן לכל מגוון התלמידים.
- מערך טיפולי אזורי - תחנה פסיכולוגית, ריפוי בעיסוק, רווחה (שירותים חברתיים).
- מורים ומטפלים מוטסים לערבה ממרכז הארץ (בעיקר בחינוך הבלתי פורמאלי ובמרכז הטיפולי).
- הסעות לבית הספר - נסיעה מישוב מרוחק כחצי שעה לכל כיוון. מחוץ לאזור (העשרה) - יום שלם.

"ביטחון הוא גם החינוך של האדם, הוא הבית שלו, הוא בית הספר, הוא הרחוב והשכונה שלו, הוא החברה שבתוכה צמח" כך אמר ראש הממשלה המנוח יצחק רבין והציב את החינוך כיעד אסטרטגי של מדינת ישראל.

בית הספר מקבל את פרס החינוך

בשנת תשנ"ח (1995) זכה בית הספר "שיטים" בפרס יוקרתי - פרס החינוך של משרד החינוך. את התעודה קיבלה גילה רז, אז מנהלת בית הספר מידיהם של מר עזר ויצמן, נשיא המדינה ופרופ' אמנון רובינשטיין, שר החינוך. הכרה זו באה בעקבות תהליך של שינוי והתפתחות. מתוך נימוקי הוועדה לבחירה "על תהליך שינוי ועל פיתוח קו יזמי - חינוכי, הבאים לענות על צרכים מגוונים של אוכלוסייה דיפרנציאלית ומביאים להעלאת הישגיה. על טיפוח אקלים חיובי והפיכת בית הספר למרכז חיים של האזור, על יזמות למפעלים ייחודיים, על פיתוח שיטות עבודה מתקדמות וניצול טכנולוגיה מתקדמת לטיפול בכלל התלמידים ולמניעת נשירה".

שנת
1995

1995 - מנהלת בית הספר גילה רז מקבלת את הפרס מידי נשיא המדינה עזר ויצמן ושר החינוך פרופ' אמנון רובינשטיין.

חזון ותפיסה חינוכית ברמה מערכתית:

בית הספר מקיים ציר חינוכי ברצף גילאי חוצה ארגונים המשלב בין החינוך הפורמאלי והבלתי פורמאלי ובמסגרת זו פועל לטיפול בוגר משכיל בעל זיקה לערכים יהודיים, ישראלים-ציוניים ואוניברסאליים. בוגר בעל זיקה ושייכות לערבה ומודעות לשמירת הטבע והסביבה.

- שילוב מיומנויות למידה וחקר במערכת הלימודים.
- הגברת האחרייות האישית אצל הפרט בחברה.
- טיפול באוכלוסייה "חריגה" – העשרת תלמידים מוכשרים לצד ילדים עם קשיי למידה.
- טיפוח בוגר משכיל בעל הישגים המאפשרים מוביליות חברתית.
- פיתוח יכולת לימודית, מנהיגותית וחברתית – כישורים בין אישיים, ערכים ותרומה לחברה.
- פיתוח זיקה, הגברת תחושת השייכות לערבה תוך טיפוח סביבה אסטטית פונקציונאלית. ומעורבות של תלמידים ומורים בבית הספר ובקהילת הערבה.
- פיתוח תרבות ארגונית שתאופיין בערכיות, הישגיות וחדשנות.

שנת
1971

הקמת מושב פארן

קצת היסטוריה

מושב פארן שוכן בשפכו של נחל פארן לנחל ערבה, לצדו של כביש הערבה כ-100 ק"מ צפונית לאילת. המושב הוקם בנובמבר 1971 ע"ש שלשה גרעיני נח"ל של תנועת המושבים. הגרעין הראשון, גרעין "עידן" היה מיועד להקמת הישוב עידן ליד חצבה, אך מחוסר עתודות מים וקרקע באזור זה התקבלה החלטה על הקמת ישוב קבע בפארן, וב- 25.11.1971 עלה הגרעין הראשון על הקרקע.

ב- 1972 הצטרף גרעין "פארן" לישוב ובשנת 1973 - גרעין "ערבה".

במשך שנותיו הראשונות התקיים הישוב כמסגרת שיתופית - "מושב"ץ (מושב/קיבוץ) במטרה להכינו לקראת חלוקתו ליחידות משק כמושב עובדים לכל דבר. בתקופה זו נקלטו גם חברים וזוגות שלא ממסגרת הגרעינים אשר ביחד היוו את הבסיס לחלוקה ליחידות משק פרטיות. ואכן, בקיץ 1976 הפך המושב"ץ למושב עובדים.

פארן- מושב עובדים להתיישבות חקלאית שתופית בע"מ

חנוכת קו טיסות ערבה

קו טיסות ערבה נחנך ב-31.5.1976 במעמד גד יעקובי, שר התחבורה דאז

אין עושים לביבות מגרזן?

אוקטובר 2006

חברי עין יהב חשבו ששי יצא מדעתו. 50 אלף לירות היה סכום עתק. שי נתקל בהתנגדות עזה. אין זה מתפקידם של מושבים להקים שדות תעופה ומנין יילקח הכסף? בכל זאת, עמדה לו יכולת השכנוע ומנהיגותו וברוב זעום אישרה האספה את ההצעה. עם "גרזן" ששווה 50 אלף לירות הלך שי למפקד חיל האוויר דאז, מוטי הוד ואמר לו, "אני שם 50 אלף, בוא תהיה שותף".

נו באמת, איך יכול מפקד חיל האוויר העשיר שלאחר מלחמת ששת הימים, לעמוד מהצד כשמושב דלפון שם כסף והגדיל את הגרזן. אחריו הלך שי למשרד החקלאות, למשרד התחבורה,

לסוכנות היהודית, לקרן קיימת ועוד. הכסף שנאסף הספיק לבניית שדה התעופה ונשאר עודף. שי החזיר לעין יהב 40 אלף לירות מתוך החמישים שהוקצבו. כל השאר זה היסטוריה.

אמנון נבון

רבים מכירים את הסיפור על החייל הרעב שדפק על דלת ביתה של אישה בודדה וביקש אוכל. "אין לי כלום בבית", אמרה האישה. "גרזן ישן יש לך?" שאל החייל, "אני יודע לעשות לביבות מגרזן".

הביאה האישה גרזן ישן. החייל שם אותו על מחבת הדליק האש וערבב. "תני לי קצת שמן", ביקש. שפך למחבת, המשיך לערבב וביקש קצת קמח, ואח"כ ביצה ומלח, עד שיצאה לביבה.

בשנת 1969 בא שי לאספת החברים בעין יהב ובפיו הצעה: בואו ונקים שדה תעופה, דבר שיקצר את הדרך למרכז הארץ ובעתיד אולי אף

נייצא ירקות ישירות מהערבה. בואו נקציב לכך 50 אלף לירות.

באותם ימים, כ-30 משפחות בעין יהב, מושב בודד בשכנות לחצבה שהייתה עדיין מושבוץ, תנאים לא קלים ולא פשוטים.

אחד השימושים החשובים של הקו היה, להביא את המדריכים לחוגי המתנ"ס והיו גם טיסות מיוחדות לצורך זה. מאז ועד היום חלו תמורות ושינויים בתדירות הטיסות. הקו מאד מסובסד ועמי מבקש להדגיש במיוחד את תרומת המועצה והחברה לפיתוח לנושא.

עמי חוזר ומדגיש את ה"ביתיות" וחוסר הפורמאליות של הקו. וכמה כיף שמודים אחרי טיסה ואומרים מילה טובה. עם ולמרות האווירה הביתית וה"סחבקית",

טיסה מהערבה יוצאת וחוזרת לטרמינל במנחת עין יהב. אין דיוטי-פרי, אבל אפשר להכין קפה ולעיין בעלונים. עמי פורת בעל חברת "אלרום" הוא "טייס הבית" שלנו. מזה 14 שנה הוא עושה את הקו הזה, כמעט מדי יום פעמיים הלוך וחזור - כ-50 דקות לכל כיוון ומצמצם עבורנו את המרחק למרכז הארץ (או "הצפון" בשבילנו). במטוס הקטן (טייס + 9) אין דיילת, אבל החברה נעימה, יש גם קופסה עם סוכריות ועיתונים טריים.

מנחת עין יהב - בין עין יהב לספיר, בננה כבר בשנות ה-70 מתוך חזון (שנשאר בגדר חזון...) של משלוח תוצרת לקפריסין בדרך האוויר.
ב-1984 הוחל בטיסות לא סדירות, רק עם פונקציונרים רופא שיניים למשל והקו דעך לאחר כמה שנים.
בשנת 1989 החלו בטיסות סדירות, כאשר המטוסים "הגדולים" בני 9 מקומות החלו לטוס בקו ב-1991.

במקרה אחר זה היה קוף שהסתובב גם זו הייתה טיסה לא קלה. "לאחר זמן מה מישהו אמר לי 'מחר אני מביא תוף'. אני, שהטראומה של הכלב הייתה עוד טרייה אצלי שמעתי 'קוף', והוא לא הבין למה אני דורש שהוא ישים את התוף בכלוב."

במקרה אחר, מספר עמי, אני רואה פתאום חתול מולי, על החלון הקדמי. שפשפתי את העיניים והוא לא נעלם. מסתבר שמישהו הביא גור חתולים בכיס וכשהוא נרדם החתלתול יצא מהכיס למסע הכרות במטוס.

הטיסה בקו הערבה היא חוויה בפני עצמה, נמוכה, מתחת לעננים, לפעמים בתוכם, בתוך הנוף המדהים. בגובה כזה קל להבחין בבתים, במכוניות, באוניות שבים. נופי הערבה הצחיחים מתחלפים במהירות לנופים ירוקים, חופים, ערים וכפרים.

למה אתה לא משתמש במיקרופון לתאר לאנשים את הנוף? "דווקא ניסיתי" עונה עמי "חדלתי מזה אחרי שהתלוננו שאני מפריע לישון ולקרוא עיתון... מי שהתמזל מזלו לשבת ליד עמי, יכול להרגיש כטייס לכל דבר, לשים אוזניות ולשמוע הסברים מאלפים על המכשור בתא הטייס, לשמוע את פקחי הטיסה ולהבין קצת מן המתרחש במקום בו לרובנו לא כל כך יוצא לבלות.

מתוך ראיון שערכה גילה טל עם עמי פורת. הראיון במלואו הופיע במגזין המקוון.

צילומים: גילה.
צילום מחנוכת המנחת: ארכיון עין-יהב.

עמי מציין שקיימת הקפדה ללא פשרות על לוח הזמנים - אין יוצאים מן הכלל - חשוב מאד כדי ליצור מערכת אמינה ומסודרת לאורך זמן.

אנשים לפעמים מביאים דברים מוזרים למטוס, לעמי זכורים בעיקר בעלי החיים: פעם מישהו הביא הרבה מאד שקיות עם דגים "חשבתי לעצמי: מה קורה אם הן נקרעות והמטוס הופך לאקווריום..." פעם מישהו בקש להביא גור כלבים. בסוף התברר שהגור היה כלב זאב בן 8 חודשים שהסתובב במטוס והיה קשה להפריד בינו לבין הנוסעים.

קמה מועצה אזורית חדשה בישראל

היום לפני 32 שנים - 17.3.1977 התקיימה ישיבה מספר אחת של מועצה אזורית ערבה תיכונה הכוללת את הישובים: חצבה, עיר אובות, עין-יהב, צופר, פארן. הישוב ספיר בבנייה ומושב עידן מצטרף בשנת 1980. בישיבה זו נבחר עמי שחם לראש המועצה הראשון.

הוחלט להפעיל בית ספר במסגרת אזורית ונבחרה ועדת חינוך. אגרת חינוך לכל ילד בסך 2,500 לירות. מופעלים 2 מיניבוסים מכיוון חצבה ופארן. מונה מדריך חקלאי - עמוס הרץ. אושר הקמת בית אריזה אזורי... יוצאים לעצמאות.

באינפורמציה מנובמבר 1976 נכתב שאושרה הקמת המועצה על ידי שר הפנים ופורסמה ברשומות. לפנים שויכנו למועצה אזורית "תמר". נבחרה נציגות המשקים בהנהלת המועצה ואושרה הצעת תקציב בהיקף של כ-4 מליון לירות.

בישיבת מועצה מספר 1 שהתקיימה בעין-יהב ביום 17.3.1977 משתתפים: הממונה על מחוז הדרום - מר ורדימון, עמי שחם, משה אופיר, יובל קרוק, אברהם שביב, ארז לויטה, יפתח בן-דוד.

נוכחים: כבוד שר הפנים - מר שלמה הלל ומוזמנים.

סדר היום: בחירת ראש מועצה.

מר ורדימון פתח את ישיבת המועצה, קרא שמות חברי המועצה וביקש הצעה לתפקיד ראש המועצה. עמי שחם מוצע לתפקיד על ידי יובל קרוק.

ההצעה מתקבלת בהצבעה:

5 חברים והימנעות חבר אחד.

שר הפנים, מר שלמה הלל, מכרך את המועצה ואחריו מוזמנים אחרים.

הצורך בהקמת המועצה בא לאחר ניסיון של מספר שנים ותוך כדי פיתוח האזור: גידול הישובים, ריכוז בעיות חינוך, יוקר רב ביותר בכל נושאי השירותים וכתוצאה מכך מיסוי גבוה מאד בישובים. מרכזי המועצות הגובלות הרחוקים, אינטרסים שונים של המושבים והצורך במציאת פתרונות דחופים שאין להם פתרון במצב הקיים, הקמת המרכז האזורי במרכז האזור שמתפקידו לרכז נושאי השירותים והכוח המקצועי בנושאים כגון: בית ספר, תרבות, בריאות, קניות, מעבדה חקלאית ווטרינריה, אנשי אחזקה ושירותי חשמל, דואר, קירור, גז, תברואה וכו'. כמו כן הכוח המקצועי לתפעול אזור התעשייה - מכון תערוכת, בית-אריזה, קירור, מוסך, בתי מלאכה וכו'.

(נמסר באדיבות אסתי סלע, ארכיון עין יהב)

המועדון במושב עין יהב

מאז כיהנו כראשי מועצה:

1976-1978	עמי שחם מעין-יהב
1978-1983	חיליק איזנבאום מעין-יהב
1983-1984	משה אופיר מחצבה
1984-1992	אילן אורן מחצבה
1992-2001	שי בן-אליהו מעין-יהב
2002-2008	ליכר מורגן מפארן
2008	עזרא רבינס מצופר

עמי שחם - ראש המועצה הראשון

במהלך השנים עברו בעין יהב מאות של תושבים שניסו למצוא דרך להשתלב ולהקים כאן את ביתם. לרובם, לא התאים והסיבות לכך רבות, מחסור במים, מגבלות במערכת החינוך, בריאות, תרבות, מרחק מהמרכז ומהמשפחה, אלטרנטיבות לפרנסה בנוסף לחקלאות, סופות חול ואבק ובעיקר אי הודאות לעתיד המקום וקצב התפתחותו.

דואר נע הנו סימן היכר למרחק ממרכז מאוכלס - בשלבי המעבר התחלנו בהרבה פחות, ת.ד. 59 באר שבע. במעבר לישוב הקבע התקדמנו לעין יהב שק נעול, דואר באמצעות האוטובוס. בחג סוכות שלאחר מלחמת ששת הימים עברנו לישוב הקבע, באותה שנה נחנך כביש הערבה, החשמל עדיין בגנרטורים.

היום, 50 שנה לבואנו לערבה, המציאות עולה על כל דמיון. הדור השני והשלישי חוזרים הביתה, למקום שבו גדלו, אותו הם אוהבים. אין סיפוק גדול יותר מלחוות את התהליך ולהתפעל מהיצירתיות ומהדבקות של הצעירים למקום.

אנחנו, אומנם ראש החץ, אבל לכולם יש מרחב עצום להמשך פיתוח הערבה, לביסוסה ואכלוסה. מבחינתי, כולם ראשונים! אין ממשלה, שר או פקיד שקם בבוקר שואל את עצמו "מה עושים לטובת הערבה", זו היתה ותישאר משימה שלנו. רק אנחנו, תושבי האזור, נצליח לקדם, לפתח ולגרום להמשכיות.

אני רוצה לכרך את כולם לשנת יובל מאושרת ושהכיבוש היחיד שיעסיק אותנו ימשיך להיות כיבוש השממה.

עמי שחם
מושב עין יהב

גרעין 'נאות', המורכב מכני המושבים ובוגרי בתי ספר חקלאים, התגייס ביולי 1959 להיאחזות שהוקמה בעין יהב, בלב הערבה.

עין יהב, הערבה, היו מעבר להרי החושך, לא הכרנו, גם לא ביקרנו, לא היה לנו מושג למה אנחנו הולכים, הכול הצית את הדמיון. 6 שנים להולכים הראשונים לפטרה שלא חזרו, אסון מעלה עקרבים היה 5 שנים לפני, ארץ בראשית, הנחלים, השיטפונות והשמות המסתוריים שהיו באותם השנים, כמו ואדי פוקרה - נחל צין, ואדי ג'יראפי - נחל פארן, ואדי א-סיק - נקרות, ואדי אום אל סידרה - נחל שיזף, רק הוסיפו לחלומות.

להיאחזות עין יהב הגענו בלילה בתום מסע תלאות ארוך ומייגע.

1959 - מדינת ישראל בת 11. הערבה שוממה ומבודדת. שתי היאחזויות נחל עלו על הקרקע בעין גדי ובעין רדיאן, יטבתה של היום. הגבול פרוץ, ללא כביש, הירידה לערבה בשירות מאובטחות במסגרת צבאית ושני מבוגרים מאיתנו, אזרחים, חגי ושי, בלעדיהם המציאות הייתה שונה ואחרת! בגבל חופירה נמצאים חיילים ירדנים.

להיט והאמונה בחשיבות ישוב הערבה ואכלוסה היה המקור לגאווה, למילים שליחות, הגשמה, חלוציות, לאומיות, אהבת הארץ, היו ערך כמעט מקודש - צורכי המדינה היו קודמים לאלו האישיים. מהיאחזות לאזרח - הגענו בתהליך ארוך.

בתחילת הדרך היו קומץ של אנשי אמונה וסבלנות. קשיים ואי ודאות רק הגבירו את האתגר לשנות את המציאות ולהפוך את הערבה לאזור ייחודי, מיוחד ומיושב, להפוך את הבלתי אפשרי והחלומות למציאות.

נכתב לטקס פתיחת שנת היובל בעין-יהב

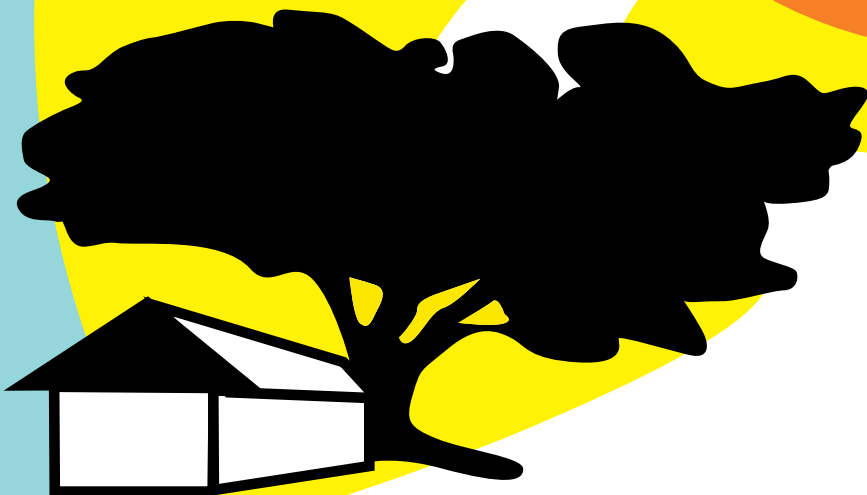

השיטה עם הבית

מישהו יודע משהו על הסמל שלנו? כן... כן... העיגול הצהוב-כתום עם עץ השיטה והבית. מי עיצב אותו? באיזו שנה? מתי נכתב המכתב הראשון על דף עם הסמל החדש?

סביר להניח שגם אני לא הייתי יודעת אלמלא אנשי מרכז השלטון המקומי החליטו להפיק את ספר הלוגואים של המועצות האזוריות ופנו אלי בנושא. גייסתי לעזרתי את עמי שחם, שכיהן כראש המועצה הראשון בערבה ואת אסתי סלע, הארכיון האנושי שלנו שניהלה במשך שנים את ארכיון עין יהב. ולהלן הממצאים המעניינים: הסמל עוצב על בסיס הצעות חברים, בסוף שנות ה-70, העיצוב בוצע על ידי משרד הפרסום 'כרובי' בתל אביב. הוא מורכב מסמל הערבה, עץ השיטה, הבית, כסמל להתיישבות, ברקע השמש הנצחית שלנו וכמובן צהוב המדבר. המכתב הראשון על דף עם הסמל הודפס בשנת 1978 ונחתם על ידי שולה שחם מעין יהב שכיהנה אז כמזכירת המועצה. הסמל מכיל את הלוגו "מועצה אזורית ערבה" (ללא הציון תיכונה), ועמי שחם יודע לספר על המחלוקת מול המועצה האזורית "חבל אילות" שדרשה שיתווסף "תיכונה" ללוגו, כדי להבדילה מהערבה הצפונית או הדרומית. במועצה האזורית ערבה התנגדו לתוספות לשם במשך שנים ולבסוף נכנעו ודווקא מסיבה אחרת. על מנת למנוע בלבול עם המועצה המקומית טַרְבֵּה.

אוסי ניר

נוסד הישוב ספיר

- השכונה תוכנן כשכונה סביבתית עם מערכת מחזור מים שכונתית. מים אפורים (מהכירורים - לא מהאסלות) יופנו למערכת טיפול בריכות עם צמחים שמטהרים את המים. המים המטהרים ישקו את האזורים הציבוריים בשכונה/ישוב.
- תותקן מערכת קולטים על הגגות שתספק חשמל לכל הבתים. בשכונה - כולל תאורת רחוב.
- מיזוג אוויר בעזרת אנרגיית השמש.
- הישוב ספיר, ממוקם בלב המועצה האזורית. נוסד ב- 1978 כמרכז שירותים ליושבים החקלאיים בסביבה. בספיר ישנם משרדי המועצה, המו"פ החקלאי, בית ספר שיטים (יסודי ותיכון) המתנ"ס, בית הכנסת האורטודוקסי והמקוה היחידים בערבה. בסמוך לישוב נמצא אגם קטן, "העמק הנעלם" או בשמו המוכר יותר - פארק ספיר.
- בישוב ספיר גרות וחיות כ-140 משפחות. לאחרונה במסגרת הרחבות הופשרו 35 יחידות דיור בבניה "רוקה" הנאמנה לעקרונות סביבתיים.

נהגי האוטובוס מימין לשמאל:
יצחק בוזי, אברהם קחוון, אריה שמולביץ,
גיל יצחקי, דוד אלמקייס (אלמוג), צביקה
צאזמר, נמרוד חורש. בישיבה: יורם איתח.

הנשיא הרצוג נוטע עץ בפארק ספיר

עידן

שנת
1980

מושב עידן עולה לקרקע

בסוף העונה - עם בוא הקיץ, הם ארזו מטלטליהם ונסעו לבקר בניכר את משפחותיהם.

הם חיו בהתחלה בלי צרכניה, בריכה ובלי עץ אחד ירוק והם לא שיערו כמה מושב עידן עוד יגיע רחוק. ולא, אין הכוונה לאדמה שזזה כשכולם כבר הלכו לישון כי המושב שלנו, עידן, פשוט בנוי על תצורת הלשון. כן, אלה היו ימים ומאז עברו שנים ואנחנו עסוקים עתה בקליטת הבנים. בחקלאות, בהשרדות במציאת פרנסה כשציונות ברקע נשמעת כמעט כמו מילה גסה.

על אף, ולמרות הכל הקמנו פה גן פורח והלואי שנמשיך רק לבנות ולהתפתח. שישמעו פה תמיד קולות ילדים ונוער, שיהיו חיי קהילה וכיוון נכון של צמיחה וגדילה. ששכילי המושב יתמלאו בסבתות ועגלות ותהיה תמיד התרגשות של התחלות, שמחה, חברות ואפילו אחווה שלגור בעידן - תהיה פשוט גאוה!

חני ארנון
מושב עידן

ברוס, סלווין, מייקל, סוזן ובן - גרו כאן פעם. פיי, מישל, נלי ואודרי נתנו לגן פשוט את שמו וכך גם לגן צבר. מאוריסו היה שכן של אנדי ושניהם גרו די רחוק מוונדי.

הם, הם עזבו את המשפחות שלהם אי שם בניכר ובאו להקים את עידן - היישוב החדש במדבר. בקיץ 1980 - תחת שמש קופחת, קומץ אנשים ואריק שרון.

עלו לקרקע עם חלום, התרגשות והמון המון רצון. הם גידלו מלפפון ועגבניה והרגישו כמפריחי שממה בתקופה שעוד לא חשבו בכלל על גידול בחממה. בכוחות עצמם, עשו הכל בשדה - כי לא היו אז תאילנדים עובדים ובעיקר, בעיקר הם נהנו לגדל פה ת'ילדים.

בשיא העונה בתשע בערב האור בכתים כבר כבה. הן יש להשכים עם שחר - ולצאת לשדה - זאת חובה.

שנת
1988

חקלאי עין-יהב עמדו בשדות החרושים ובנו

השיטפונות שהציפו שלשום את הערבה גרמו לנזקים הנאמדים ב- 5 מיליון דולר. אתמול עמדה עונת היצוא להתחיל אך 90 אחוז מהיבולים הושחתו בגשמים. (מן העיתונות 19.10.1988).

30.3. ט' מרחשון (הגשמי ט).

אכזב מצביי משק צין-יהב.

שלוש רב,

משגף אני בצלופים הפלפי שקרה זכרף השם

שלא קרה אסון זנפס. אם הנכס צוודים

202, הרי אי אישיג מובן הפל ואני מציל אכפ.

א) אשמו מלגה (ורואה) אג (השג).

2) אקוץ מלאגה כשוגה זכר (הגים).

פא טו.

(המכתב הגיע ללא זהות השולח בצרף דף "שיחת השבוע" מס' 86. הגיליון השבועי לכל יהודי המוגש מטעם בית חב"ד, ת"א.)

19.10.1988

אחרי צין-יהב שלושה והיחלול מרפצלים.

הולך נחמד למקרא ציונים מצלצלים והקווה נשאיג שהזנוח מלפזם ושיהיה אכפ הפול אשקם אג השנוג והמטלים. מאינך, הנצל הזמן שאנשי הוצרה יפילו יוצמה למניג (המפצל והחזר) על צמח מדי שנה.

מזה שנים שנים שאני מטיף אשיקום פל הנחלים (בצורה גחילה) בארץ בסיוץ הקהילה בחול וצ"י הנוצרי שריון. יש אמנה צווג מצומצם, אכל נחל, אשר ילונך סקר לגפניג צבורה אשיקום הנחל וצריג הסחף והשיטפונות.

קהילה בחול מוכנה אסוף על צמח מוחן ומגנדים אצורה השיקום. אגן יש ארגחיל מוחלי הנחל, זרה הנוצ. צבורה צוג פשוטג גצורה אג מי הנצר הוציונים, הנחלים יחלול באצמה ומחלל סחף. הוינך, הצומח והמי ימחו אקטלים הנמסקמים ואחרי כמה צונג צנוו הסיכוי שלא יוצרו שיטפונות באצורים הנמסקים. אמצץ, יביאו ארעזרג הגי'רג 2022 ופם אציויה אישראל.

אגפניג יש מגנדים רבים במחוז מבין שוחי (הטץ), והצדפים אשמו אג הסיבה ציזצונה. הוללו אלא מצלצלים מהורם והממשך של מלץ הוצים שהיו קיימים בנחל הוצרה, צ"י הוצים, שיטפונות ויבוס מממשך. צריג השיטפונות בצורה גביא אצריג הנחלים ונצילגש מציונל כשם שרובחיים הנצושים של הו חזרו סופצים אג הנחלים צרו מליונל נחלי צוג וצולג.

22 רכה וזרה, זרף גיחש, ג"א.

2. אני הציאו הנכגז איצילג הנחלצה האצריג.

חמישים שנות התיישבות מושבית בערבה התיכונה

היאחזות הנח"ל עין יהב ביססה את גידולי החקלאות על מעיין עין ובה. האפשרויות היו מוגבלות ולכן גם הוקצה שטח מצומצם לגידולים חקלאיים. הכשרת שטח באר צופר, ע"י קק"ל, בגודל של 300 דונם היוותה פריצת דרך מחשבתית ואפשרה יציאה למרחב של אפשרויות להרחבת הייצור החקלאי. הגידול הראשון, שהבטיח הכנסה טובה ליישוב, היה הפרג שהשתרע על אותם 300 דונמים. היתה זו תקופה בטרם נסלל כביש הערבה וריחוק שדות הפרג "מדרך המלך" אפשר את גידולו במשך 3 שנים. באופן מקרי, סיוור של עובדי משרד הפנים הגיע לשדות הפרג ובזה תם פרק גידול הפרג בערבה.

קידוח באר צופר 1 המים, כידוע, מהווים תנאי בל יעבור לפיתוח חקלאות מדברית וזאת בהעדר גשמים בעיתם. לפיכך, הושקעו מאמצים מרובים באיתור מקורות מים. עמוס גלאי, ההידרולוג הראשון של הערבה, פעל רבות והשקיע מאמצים באיתור מקורות מים בערבה התיכונה, אך תשובות בדוקות לגבי כמויות המים העתידיות יכול היה לתת לנו תשובות רק לאחר ביצוע קידוחים המיועדים להפקת מים. מציאת מים, בקידוח באר צופר 1, בכמויות מסחריות ובטיב מעולה המתאים לגידולים חקלאיים העניק את הביטחון ואת התנופה להשקעה באמצעי יצור.

למסכת ההתיישבות המפוארת של ההתיישבות המושבית אירועים רבים וכל אחד מרתק בפני עצמו. בכל זאת החלטתי לציין מספר אירועים המהווים ציוני דרך מרכזיים ולא על פי דרגת חשיבותם אלא מתוך החשיבה שהסך הכל שלהם מהווה את השלם.

הגעתי לערבה התיכונה בתוקף תפקידי כסגן מנהל איזור בסוכנות היהודית ולאחר מספר שנים התמנתי כמנהל האיזור.

את הערבה עזבתי לטובת לימודי כלכלה בפקולטה לחקלאות ברחובות ולאחר מכן התמנתי למנהל חבל ירושלים.

טקס העלייה של האחזות חצבה.

הבתים הראשונים בחצבה.

לסכום
אנחנו עובדי המחלקה להתיישבות
ומשרד החקלאות היינו חדורי הכרה
ואמונה שיש מקום להתיישבות
בערבה התיכונה וזאת בעיקר לאור
נחישותם של המתיישבים הראשונים
שהניחו בסיס אנושי איתן למלאכת
ההתיישבות.

לקחנו על עצמנו להיות לעזר לאותם מתיישבים וממבט של מלווה לא היה לי ספק בהצלחת המפעל ההתיישבותי בערבה התיכונה.

שמואל צוקרמן
מנהל איזור הערבה ורמת הנגב בשנים
1961-1970

ונדרשה הפרדה בין מקום המגורים לבין השטחים החקלאיים.

לצורת הארגון היו מספר הצעות להקמת ישוב הקבע:

מושבוץ - מושב שיתופי, מושב עובדים. נחישותם של הראשונים בהנהגתם של חגי פורת ז"ל ושי בן אליהו ומאבק שנמשך שנתיים, שכנעו את המוסדות שיש מקום להקים את מושב העובדים כמקובל באזורים אחרים, כך שהחלקות החקלאיות מוקמו בנפרד ממגרשי המגורים והחצר.

לקביעת ישוב הקבע נבחנו מספר מקומות: חלקו הצפוני של מחנה עין יהב הישן, כתף המרזבה והמקום הנוכחי. נחישותם של המתיישבים ותביעתם הנחרצת להקמת ישוב במתכונת של מושב עובדים הם שהכריעו את הכף והביאו את הגורמים בממסד לקבל את דעתם.

הקמת תחנה ניסיונית בעין יהב

גורמים בממסד הטילו ספק ביכולת להקים ישוב קבע בערבה התיכונה ולפיכך לבטלים רבים ליוו את ההחלטה להקמתה של תחנת הניסיונות בעין יהב. הקמת ישוב על רכיביו השונים: קיום כלכלי, התיישבות קבע, חינוך ילדים ושירותים נוספים.

לכן הקמת תחנה זו היוותה פרצת דרך משמעותית וביטאה את האמונה כי ניתן לבסס ישובים באזור על כל המשתמע מכך.

לחוקר הראשון, פרופ' דב פסטרנק, היו חבלי קליטה לא פשוטים. אולם במאמץ משותף הצלחנו להתגבר עליהם.

הקמת מושב עובדים

הקמת המושב דרשה שינוי מההתארגנות שהייתה נהוגה עד כה

1965. מנכ"ל משרד החקלאות אריאל עמיעד בשטח הניסיונות.

המועצה מחליטה על הקמת המו"פ

בשנת 1984 החליטה המועצה האזורית על הקמת יחידת המו"פ. רכזי הנושא דדי רוסו ורפי דיין.

- אגרונום התחנה, בני וקנין - אחראי טכני וניהול עבוד, סרג'יו וגבריאלה ריגנולה - זוג אגרונומים עולים חדשים מארגנטינה, תושבי ספיר.

היום הפתוח הראשון בתחנת "איר" התקיים בשבוע ט"ז בשבט בשנת 1991 והוא מתעצם משנה לשנה עד היותו בשנים האחרונות לחג חקלאות לאומי בהשתתפות עשרות אלפי מבקרים.

"גדרון" ניתן בשנת 1990 ע"י הנהלת המו"פ, הסוכנות היהודית והמועצה האזורית ערבה תיכונה.

בשנת 1991 התחנה הועברה מחצבה למקומה הנוכחי ליד ב"ס שדה חצבה והוקמו בה בתחילה 9 יחידות חממה כל אחת בת 850 מ"ר.

צוות העובדים כלל את מוטי ארנון מעידן - מנהל התחנה, יורם צביאלי

ההצעה להפעלת מו"פ ערבה נכתבה ע"י יאיר גוראון בשנת 1986.

קדמה למו"פ ערבה חלקת הניסויים בעין ירב אשר עסקה בשנות ה-80 בנושאים הקשורים לגידול ירקות בשטח פתוח, ע"י עודד יפה. עם הקמת המו"פ בשנת 1986 הופעלה חלקת ניסויים בחצבה ע"י דני מיכאלי. "אור ירוק" להקמת תחנת הניסויים

היום נקראת
התחנה על שם
יאיר גוראון ז"ל
מנהל מו"פ ערבה

הניסויים הראשונים:

טיפוח ומבחני זנים בעגבניות

פרחים

מלונים במצע מנותק

זני דלועיים

לעונת החורף והאביב

מילוי חול להכנת שטח לתחנת יאיר

נולד מותג "ערבה נקייה"

בקיץ 1991 עלה לאוויר צמד המילים "ערבה נקייה" ביוזמה משותפת של מו"פ ערבה, משרד החקלאות - מנכ"ל משרד החקלאות, גד שליטין, והמדען הראשי, פרופ' ישעיהו פולמן. הוחלט על הקמת פרויקט "ערבה נקייה". בראש הועד הפועל עמד רפי דיין שהיה הפרויקטור של הנושא.

מאז, הפכה התכנית "ערבה נקייה" ממודל מקומי למבצע לאומי כפי שהכריז עליה עזרא רבינס, שהיה מנהל מו"פ ערבה תיכונה וצפונית משנת 1994. בראיון עימו משנת 1998 אמר "מבחינתי נושא "ערבה נקייה" הוא עסקת חבילה של שילוב מספר פעילויות שיביאו למהפכה בחקלאות בערבה. תרבות חקלאית - קרי; סניטציה חקלאית, הפחתת השימוש בחומרי הדברה וטיפול בנגעי הסגר, הוא שילוב הפעילויות הנכון, האמור להתבצע על מנת להגיע לתוצאות משמעותיות בכל האזור."

"היום הפתוח" הראשון

מו"פ ערבה תיכונה וצפונית - מקדם את כולנו ברמה הלאומית!

מאז שנת 1991 מתקיים במו"פ ערבה תיכונה וצפונית יום פתוח. כל שנה נבחר נושא שמוכיל ומאפיין אותו. חשיבות רבה יש ליום זה, יום שהפך ליומיים חג בערבה. היום הפתוח מאפשר לכלל חקלאי הערבה לשמוע ולהשמיע, לראות ולהראות. חקלאים מהאזור ומחוצה לו נחשפים לכלל הניסויים המתבצעים במו"פ בפרט ובערבה בכלל. זהו היום היחיד בשנה בו מתקבצות כל החברות שאיתן אנו עובדים, מכבדות אותנו בנוכחותן ומשנה לשנה מוכיחות לנו את החשיבות הרבה שיש לנו בעיניהן. במרוצת השנים הפך האירוע ל"אירוע החקלאות הלאומי של מדינת ישראל" בו אנו חושפים בפני מדינת ישראל כולה את החקלאות והתוצרת החקלאית מהצפון ועד לדרום.

יום פתוח במו"פ ערבה

יום פתוח נערך בימרכו גדרון - תחנת הניסויים והמחקר של מו"פ ערבה. בעיקרו נועד יום זה למועבי הערבה בכנף ומטרתו הכרת החוקרים והמטריכים השכירים בחתמה ועבודתם וכן, תוצאות, הישגים ותוכניות של החקלאים המעשים והאפשרות ליישם עיי המדלים. בין החוקרים נכחו ד"ר יונתן אלקינד מהפקולטה לחקלאות בחברות שספרת עבודתו סימנת וני לפלל ליצוא המתאימים לגידול במגנים בשנת החרף ואשר ייטבו פרי משלה ליצוא בשנה מסוימת. היה גם ד"ר מאיר בילבסקי ממוחלל המחקר החקלאי החרף מברן וני ענבניות חמסח שהציגו בתצפיות השנה שעברה.

- איש מחם 17 סטריכים וחוקרים ו-25 אורחים בקיבוץ סעד ומשכי הבקעת. מתאזור הגיעו:
- מגן - 10
  - צופר - 17
  - עין יחב - 26
  - חנניה - 20
  - עידן - 10
  - מגדל הכיכר - 7
  - עין חמר - 6
  - עין חנניה - 2
  - מרכו ספיר - 3
  - צוקים - 0

של נוח יער הציגו יורם צבאלי ורבקה אימננד. בנוסף נערכה תצפית זנים מסומים ילנית מסמח מקומי ומארגנות שונות. כל הזנים ישקלו וימויינו ליצוא ושוק מקומי וימערך להם בדיקת איכות לבדיקת חיי מדף ותאמתם למשלוח ימי.

בנוסף הוצג ניסוי גידול מלונים במצע מנותק במטרה לבחון שימוש במצע בשנה שניה ושלישית עיי חקלאים שונים. הניסוי תוכנן עיי פרופ' יונה תן ומרופ' יעקב קטן מהפקולטה לחקלאות. ליום הפתוח הגיעו בסה"כ 143

זנים הרישום 1991

ערבות 13

מטרת ניסוינו להציג למרי גדול באיכות מעולה ליצוא. כך הוצגו לראשונה הזנים החדשים שהצטיינו בחלקות הניסוח של הפקולטה לחקלאות וסוכן וולקני בשל גדול הפרי ואיכותם הטובה.

אנבר צלן והחבר אב"ר חצינו תצפית בגידול פרחים בבית צמיחה ושטח פתוח שהמטרת העיקרית הן: טרכלים - קבלת גל פרחים מוכנו לתחילת עונת היצוא, ליואנטוס - קבלת פרחים באיכות מסחרית טובה במרכז החרף, אקסלסוס - לימוד התאמת הגידול לתנאי הערבה, ליואנטוס - אגרוטכניקה לקבלת גל פריחה מוכנו בחרף, פלוסק ואכילאה - גידול בשטח פתוח בתאורת נבלת תאורה. מוכן והצפית בנוי מלונים בחולית, פרי סימח של צוות המחקר

הנתונים נמסרו באדיבות אסתי סלע וארכיון עין יחב. מתוך פרסום ב- 25.8.2000

הוקמה יחידת החילוץ

על היחידה

היחידה מונה כיום 77 מתנדבים תושבי הערבה מפארן בדרום ועד עין תמר בצפון. המתנדבים מחולקים לצוותים ועוברים אימונים והכשרות מקצועיות בתחום האיתור, טג"ח (טיפוס, גלישה, חילוץ), חילוץ במים סוערים, פינוי מהריסות ועוד הכשרות מגוונות המאפשרות התמקצעות ושמירה על רמת מוכנות גבוהה. היחידה מקיימת קשרים עם יחידות החילוץ בכל הארץ ועם יחידות בעולם. הניסיון של היחידה כתוצאה מהאירועים הרבים שבהם היא מעורבת הפכו אותה לאחת היחידות המובילות והבולטות בארץ.

כיום, בניגוד לשנים שלפני הקמתה, יש בשטח מענה מידי, מקצועי, מיומן ואיכותי לכל קריאת מצוקה במרחב שלנו. כמו בכל תחומי ההתנדבות גם יחידת החילוץ נותנת למתנדב בה סיפוק גדול.

רינת חזנברג

הפכה היחידה גם לקבוצה חברתית שהחברות, ההווי ועשייה מחזקים ומוסיפים נדבכים וערכים נוספים על המטרות הראשונות והחשובות ביותר - **סיוע, הצלה וחילוץ של אנשים שנקלעו למצוקה ונתרו חסרי אונים.**

בשנת 1998 החליף את גיל סלון פיטר רבין מצופר שפיקד על היחידה למעלה מ-6 שנים, והיום, כבר כמעט 6 שנים, מפקד על היחידה, אלעד סקר מעין ירב.

היחידה פועלת במסגרת יחידות המתנדבים של משטרת ישראל בסיוע מועצה אזורית ערבה תיכונה ועמותת F.I.R.S.T.

היחידה טיפלה באירועים רבים ומגוונים במהלך שנות פעילותה. היו מקרים שהסתיימו בחילוץ מוצלח, ומקרים שהסתיימו, למרבה הצער, בטרגדיה. נוסף על הפעילות באזור היחידה פועלת גם במסגרת משלחות סיוע הומניטרי באזורי אסון בעולם ומקיימת שיתוף פעולה עם יחידות בחו"ל.

היחידה הוקמה בשנת 1991 במקביל לעלייה במספר המטיילים באזור, תחילת פיתוח ענף התיירות והצורך לתת מענה לאירועים בהם נקלעו מטיילים למצוקה.

הצורך ביחידה התחדד לאחר מקרה מצער שבו מת מטייל באזור עין אורחות, והתברר שבשטח לא היה אף לא גורם אחד שיכול היה להגיע במהירות למקום.

בעקבות האירוע הוחלט על הקמת יחידת חילוץ. היה זה גיל סלון שיזם, הקים ופיקד על היחידה בשיתוף פעולה ומעורבות של מתן וילנאי, אז אלוף פיקוד דרום, נבי מרעי ז"ל מחטיבת הערבה, שלמה אהרונישקי, לימים מפכ"ל המשטרה ונחום ביכלר ממשטרת דימונה. כל זאת כמובן עם מתנדבים רבים וטובים מהערבה. היחידה מנתה באותם ימים 50 מתנדבים.

מעבר לפעילות ההתנדבותית שמצריכה מחויבות וזמינות רבה,

סיוע הומניטרי בפיליפינים

חילוץ בערבה

גן "דקל" בחצבה עם הגננת רחלי שדה

הקמת מרכז משתלמים בערבה

סיכום 15 מחזורים במרכז המשתלמים

- שיתוף פעולה מוצלח עם 5 מדינות ורבות אחרות המעוניינות להצטרף.
- הכרה של משרדי הממשלה השונים: חוץ, חקלאות, פנים, אוצר - בחשיבותו של הפרויקט לטובת מדינת ישראל והערבה.
- מרצים ומנחים רבים וטובים, תושבי האזור, השותפים בהדרכה ותורמים להצלחה.
- מנחה אקדמי: חיים לויטה, מחצבה.
- מבנים מאובזרים ומשופצים בספיר (רק לאחרונה!), המשמשים לקיום הפעילות השוטפת.
- חדרי מחשבים בכל אחד מהישובים, לטובת המשתלמים.
- תכניות הדרכה משודרגות הכוללות מסלול דיפלומה לתאילנדים, בורמזים ונפאלים.
- פעילות ייחודית המוציאה בסופה שגרירי אמת למדינת ישראל.

משך התוכנית 10 חודשים, המהווים עונה חקלאית מלאה. המרכז מעסיק מנהל אקדמי וכן 30 אנשי צוות, מורים ומנחים, רובם תושבי הערבה.

במהלך השנים השתלבו במרכז המשתלמים סטודנטים ממדינות אסיה השונות: תאילנד, מיאנמר, הודו, נפאל, ויטנאם, פיליפינים וטיבטים. המשתלמים נבחרים על פי הקריטריונים שנקבעים במשותף עם הגורמים הרשמיים במדינות.

ההתחלה היתה עם 15 סטודנטים והשנה (אחרי 15 שנה) יש אישור ל-390.

המרכז הבינלאומי למשתלמים בערבה הוקם בשנת 1993 ביוזמתו של עמי שחם. המטרה, שילוב משתלמים בתכנית מקצועית ייחודית של הדרכה וחונכות מעשית המבוססת על הקניית ידע ומיומנויות בתהליך משולב של למידה ועשייה.

הפעילות נעשית בתיאום ומעורבות של cinadco משרד החקלאות ובתמיכה ועידוד מצד משרדי החוץ, התמ"ת (תעשייה, מסחר, תעסוקה) והפנים המעניקים את האישורים. בארצות השונות המרכז עובד מול גופים רשמיים כגון משרד החינוך או החקלאות, עימם נחתם הסכם הבנות.

"Here, i learn how to think, in my country I learn how to use" ● "We learn to respect work and hard workers"
● "When I go back I want to grow pepper" ● "I learn a lot from my farmer – I want to be like him"

אמרו דינש הנפאלי, הואנג הוויטנאמית, סיטר הטיבטי, סומצ'אי התאילנדי ואאונג סו הבורמזי עת סיכמו את שנת הכשרה ב-AICAT.

והשנה... 2009-10

יגיעו שוב 390!! סטודנטים מתאילנד, נפאל, ויטנאם, מיאנמר וטיבטים. הסטודנטים יוכשרו במשקים מעידן ועד קיבוץ אילות. תהיה זו השנה השנייה להפעלת פרויקט משק חלב בקיבוצי הערבה הדרומית, על ידינו.

לסיום, מילה חמה לכם, החקלאים, החשובים כל-כך להצלחת הפרויקט - בזכות ההכשרה שאתם נותנים במשק, בזכות הכנסת האורחים, בזכות הנדיבות והיחס, בזכות ההשקעה וההשתתפות בפעילויות השונות. אתם הפנים היפות של הערבה ואת זה הם לוקחים איתם בהתרגשות רבה חזרה למדינותיהם.

חני ארנון
מנהלת מרכז המשתלמים

הסכם השלום עם ירדן

חמש עשרה שנים עברו מיום חתימת חוזה השלום עם ירדן. בתאריך 11 במרץ 1993 ביקר ראש הממשלה, יצחק רבין, בערבה התיכונה בליווי שר החקלאות, יעקב צור. שיחת הסיכום נערכה במועצה האזורית שם חגגו לרבין את יום הולדתו ה-71 שחל מספר ימים לפני בואו. ביקור זה היווה נדבך ראשון לחוזה השלום שנחתם שנה ו-7 חודשים לאחר מכן, בתאריך 26 באוקטובר 1994.

במשך חודשים התקיים משא ומתן חשאי עם הנציגים מירדן והייתה התלבטות קשה לגבי תוואי הגבול הבין-לאומי. לבסוף, הוסכם על הנקודה הנמוכה ביותר כנחל ערבה. ראש המועצה דאז, שי בן-אליהו, יחד עם אנשיו של רבין, בתבונה ובתעוזה רבה, קידמו הסכם שלום שלא פוגע בתושבי האזור. כל שטחי החקלאות נשארו בידינו. מקורות המים שבירדן ממשיכים לספק מים לאזור. הסכם השלום מאפשר המשך קידוחים בצד הירדני לניצול המים האיכותיים.

"יצחק אלום,

*תמו 3 לניק אל אי ודאות. הבאת אבק להבסיס הכאלי אל
הערבה, אלר נבנה במלך עלרות לניק, נותר אלל סאיצה.
זובדכ צו, ופלאום, עתידיים אמתח בסנינו אפלויות אל
סימח ואילום.*

ברצוני אפודות אק אל אלמחת עבונו, אל לפענקת לנו חיים."

מתוך מכתבו של שי בן-אליהו לרבין מתאריך 18 באוקטובר 1994

הסכם מובלעת צופר

בתאריך 9 בפברואר 1995 נערך טקס מרגש בכניסה למובלעת שבו הוחזרו שטחי צופר לירדן. הטקס נערך בהשתתפות נציגי משרד החוץ והצבא. נקבע תוואי הגבול החדש והפעלת מובלעת צופר, זאת במסגרת משטר מיוחד כאשר חקלאי מושב צופר מעבדים את השטחים שנמצאים בשליטה ריבונית ירדנית.

רכין ז"ל אמור היה לבוא לחוג אצלנו ולציין יחד איתנו שנה לשלום. בחנוכת דרך השלום בין עידן לחצבה.

שבוע לפני כן, נרצח בסיום עצרת השלום כתל-אביב כ- 4 בנובמבר 1995.

"ה"בא-כח"

10.67

שגוי ה"בא-כח זין טני זולמג -
 חקלאו סלו, אצניוק נחוקג -
 זצצ' הוא קינצ, זצצ' הוא קוס, /
 זאין איש זולמו זאג יופט.
 זגן זאין קשיו זמענע אלתמה,
 קבל זג אצנה זאקרוס זחמה.
 כפוטט יד אופל הוא שפוטט אפטרטה -
 זוי זאג יופט זקבלו הזאג ?
 זכרוו ? זן אהם זכ זרוו
 זעצצ' זגיזי הול זאחור ..
 זאם זג זאחור זאז אפוק הולט
 יחשלו שחיוט זאן זנו זי שלט ..
 זאי זאן הולא ?

קטנה היא זין-ימז כרזע זול, /
 אק זכניה כחולו זאין אהם סול :
 זכ זעזים הפצנים הפולשם זעלן -
 זוי, קוק, סכניב זלול, /
 זמג אפזשם, זחוקג זאזנה,
 זאוקט זלול, זעזיב זחיה.
 זול זכ זחול, זאזנה זול זכ זול, /
 זאפזשם זאג זוי - זאזנה זאחור.
 זוי זול - זי זול השערים זאן אלתמה ?
 זן זולו הוא זול - ה"בא-כח !

הוא זול, הוא זול,
 זאזנה הוא זול זא זול.
 הוא זול, הוא זול,
 זול זק זג זעזים זול ..
 "זול זחול, זול זול זול זול"
 "זול זחור, זול זחור" ...

ה"בא-כח" - נכתב ע"י שי בן אליהו
 ובכתב ידו המקורי

הנחתים, המטילים פצוצות ואבנים.
יגדי לך, נדיבים, או אנשי רב
כולם נכדעים אמתו עקבת -
אמתו חזק הגומים בין נחת אל קולו,
ואטילו כולם הם מבני-ישראל.
בו מתמיד המקור אומר התורה,
הם כשהם הוא עצמו שגוי בחכמה.
בו יצאה נסגרה בין אנשי המשפט
מתכה אלמך כפי, מוטל מן הרב,
בחיך רחמים ..

אמן ביה אן, וגם השפחה,
המבטח לשלבו לפני תשיכה,
אמין בפניות מחילה וסליחה.
אזלבו מאמר, עיף איצ,
ציונו עצומה, וכאשר משיצ,
בסורה עליו נעים אפיו
לכוננה אשמו השלונת את גושם:
"היית מופת" היה זה חשבו,
"בבך עליו אנסו שגו"
(הסיד באמת בלמך אשגו..)

אחמיו - האפין זה האוסו.
אננין וצמ.
בכל אשם אינו מוציא,
אגל-אציו עזב נח..
העולם החזק המלך, הבראיו
את ציונו בו נעילת חושב אן - באגד!
במקום שהוא הוא נחם בחמה,
במקום שהוא הוא כובש השמחה,
סוגג הוא אן כמין - עזר המצות,
אוקר אן גויפה, מחיק אפואנות,
אנמג עזב חולף.. אמליך מיפיו רבו
אלוהים - אן. היה מסתלק בלר הספד

אבל צאג כל בקר הוא קם אקסו.
הכירב - אלהים אצלו הולפי.
מה מניצו? מה בוחל הבלא?
מצו אינו מסוכ, ומס?
יש האחרים: "מחפש תבינות"
יש הולפים: "הוא שונא ינקר"
יש המתוכים למת שפחם:
"כרוב הוא חשבו אהוב, וא סג"

ומי אן כמין שניצ אקסו
בחמת נלויים שאין זה ספק?
יק נעז אנארי שיש כמין עזב מה,
שימנו נלפי מן השאר במאונה.
מין תחושט שגפוח כל מנספ אנשים,
לממנו אומי חלופ עוקים אהבים.
אשאן אמת קרנ נקיים כמין מציח,
בין קמציול מבישים אשפסו כל המין -
אהפסוק, אהיכזו, אהיחזו ולמח,
אבוסול משפחה, יאפים אשפח,
אנאס, אנאס, בלי געו אמירב
גמפסו הוצק כל מפעל.

אנשי המשפט חלמים, אובש יש
קצרו ישנה בשעה חמש.
אמצ הנמ-כח אמהרה בצמח -
"אהיות, או לא אהיות?"
לא אהיות בשוש אהים נק רבו
אק אהיות בפואס אסיים אמחי לשל
אשמו עזב אנסו שלוש אנני..

אחזה שפלו המחאה כמין הול -
"כמה יחוש איצ נק אהפ!"

שירות דב

של פעם). היו משקים אותן בהמטרה, מדי שבועיים היו מקלטרים בין השורות בעזרתה האדיבה של הסוסה ג'פסי וקוטפים במשך העונה כ- 5 טון לדונם.

מחיר העגבניות היה בשמים, כל האספקה בחורף לשוק המקומי הייתה קטנה מאוד ומקורה היה ממספר קטן של ישובים בערבה (המותג "עגבניות עין גדי" משמש עד היום סוחרים בשווקים). כמות העגבניות שיצר כל אחד מישובי הערבה בעונת החורף, הייתה פחות מהכמות שמייצר

ולמשפחתו דירה מתוך מלאי הדירות הקטן, שזוגות, חברי המושבוץ שאך זה נישאו לטשו אליהן עין.

הגיעה משפחה צעירה, שם החוקר היה דב. קשה לומר שהם התקבלו בפרחים. הם היו די מבודדים חברתית. דב קיבל חלקה קטנה בגן הירק ושתל עליה עגבניות.

באותה תקופה, עגבניות היו הגידול העיקרי, בשטח פתוח כמובן. הזנים היו מרמונד ומונימייקר (עגבניות עם טעם

הזמן - תחילת שנות ה-60, המקום - עין יהב (מושבוץ-משק שיתופי). הסוכנות היהודית, שהייתה בעל המאה, לא הצליחה בדרך כלל לכפות את דעתה על המתיישבים הצעירים. יום אחד, אנשי הסוכנות "הפילו עלינו תיק", לקלוט חוקר, שיקבל חלקה בגן-הירק ויעשה ניסיונות חקלאיים.

הרעיון לא התקבל בחיוב, מה כבר יכול לעשות בוגר צעיר של הפקולטה לחקלאות, שהמושבניקים, ותיקי הערבה לא יודעים? ומה גם שהיה צריך לתת לו

את הנהלת הסוכנות לבצע ניסיון בעין יהב ולצרף אגרונום לביצוע הניסוי. כפי שנאמר, חלקת העגבניות של דב הושקתה בשיטה מוזרה ויקרה זו שנקראה "השקיה בטפטוף".

דב טיפח את חלקתו, תוך קשיים לא מעטים שהערימו עליו המושבוצניקים שאפילו לא טרחו ללכת ולראות על מה דב מבזבז את זמנו. יום אחד פנה דב לחגי, מרכז המשק ואמר שצריכים לקטוף. עגבניות כמו שאמרנו ערכן היה כזהב וכל עגבנייה צריך לקטוף. כמות העגבניות שנקטפה בקטיף הראשון הייתה פי 3 ויותר מאשר בשטח הרגיל, ובסוף העונה נקטף מהחלקה 20 טון מדונם, כמות מדהימה בכל קנה מידה באותם ימים.

לאור תוצאות אלו התפשטה במהירות שיטת ההשקיה המהפכנית הזו בארץ ובעולם, תרמה ותורמת רבות להגדלת יצור המזון ליחידת שטח, לחסכון ניכר במים ולאפשרות להשתמש במים מליחים במקומות שחסר בהם מים מתוקים. בסיום הניסוי עזב דב את המקום פגוע אך מנצח.

אגב שם משפחתו של דב הוא פסטרנק והוא כיום פרופ' באוניברסיטת בן גוריון, בעל שם עולמי כמומחה להשקיה במים מליחים באזורים צחיחים... בטפטוף כמובן.

אמנון נבון
עין יהב

את המוביל הארצי (העברת המים מהירדן לנגב) והחל בביצועו.

שמחה בלאס פיתח טפטפות אלו וטען שהן יביאו מהפכה בחקלאות. המומחים צחקו ממנו והוא התקשה להשיג תקציב לניסויים שיוכיחו את יעילות המצאתו. ביחד עם בנו, שכרו מרתף קטן באיזור ת"א ושם יצקו את הטפטפות הראשונות. הרבה קונים לא היו לו. השיטה הייתה מדשדשת עוד הרבה שנים אלמלא אגרונום צעיר, יהודה זוהר, שהצליח לשכנע

מושבניק אחד כיום. בחורף אכלו סלט מחסה גזר צנון ובצל. יחידי סגולה הרשו לעצמם לרכוש עגבניות.

בשטח העגבניות של דב הונחו צינורות דקיקים מפלסטיק (ישלזכור שהצינורות המקובלים עד אז היו מאלומיניום "3"), שאליהם הוצמדו בנעיצה גופים מוזרים שנקראו "טפטפות". טפטפות אלו היו פרי המצאתו של המהנדס שמחה בלאס, שהיה המהנדס הראשי של מקורות בתקופת בנית המפעל "רקון - נגב" והוא שתכנן

הקמת שותפות 2000 ערבה-אוסטרליה

מספר חודשים. בשנים האחרונות אנו מתברכים במשלחות נוער גדולות גם מבי"ס מסדה בסידני.

מידי שנה אנו מארחים קבוצות אוסטרליות מתנועות נוער אשר מבצעות פעילות התנדבותית באזור. השנה התחלנו מסורת נהדרת של אירוח קבוצות צעירים מתנועות נוער שונות אשר מתוודעות לקהילה שלנו ומבצעות פעילות התנדבותית בקרב הנוער שלנו. משפחות רבות בערבה נחשפו לפעילות שותפות 2000 הודות למעורבות ילדיהם בנושא. פרויקט חדש שהחל השנה בחסות השותפות ומתנהל דרך מתנ"ס ערבה הוא פרויקט "לימוד".

כוכי אבני
מנהלת שותפות 2000
ערבה - אוסטרליה

משמעותית במלבורן, אוסטרליה, והוקמה קבוצת פעילים הפועלים בקהילה היהודית בנושא שותפות 2000. למעשה זהו הגוף הראשון בקהילה הפועל ללא חסות רשמית של קרן היסוד, קק"ל, או הפדרציה הציונית. במקביל פועלת קבוצת פעילים בערבה. הקבוצה המשותפת נקראת - AAP - Arava Australia Partnership ומטרתה יזום וקידום פרויקטים בתחום קשרי הגומלין בין שתי הקהילות בתחומי עניין כמו תיירות, חינוך ועסקים.

ביה"ס שיטים נמצא בקשר הדוק ופורה עם מכללת ביאליק ובי"ס קינג דיויד באוסטרליה. פרויקט הדגל הוא משלחות התלמידים המתארחות מידי שנה בשתי הקהילות. כמו כן נערכו שיחות ועידה באמצעות וידאו ומתוכנן פרויקט חילופי מורים לתקופה של

פרויקט שותפות 2000 (P2K) פועל משנת 1995 בין הערבה לקהילה היהודית באוסטרליה באמצעות ארגון קרן היסוד. הפרויקט יצר מודל חדש של שותפות והדדיות בינינו לבין הקהילה היהודית בתפוצות, והוא מהווה בשנים האחרונות את אחת הפלטפורמות המרכזיות לפעילותה של המחלקה לישראל בסוכנות היהודית בלמעלה מ- 40 אזורים בארץ.

חשיבותה וייחודה של התכנית היא שהיא מאפשרת לקהילות בחו"ל להיות מעורבות במישרין בפיתוח אזורי עדיפות לאומית בארץ ובחיזוק קשרי הגומלין בין הקהילות היהודיות בחו"ל לאלו בארץ. עיקר התקציב מופנה לפיתוח אזורי כלכלי וקשרי גומלין בין הקהילות. לפני מספר שנים חלה תפנית

הקמת "אינטרנט ערבה"

50 שנה של תקשורת בערבה: עבר הווה עתיד
ממכשירי קשר במורס - לאינטרנט זריז ונייד

למקלטים... אבל גם להודיע שהסופרמרקט הגיע. המושב התרחב, כבר היו יותר אנשים, כדי לשכפל הודעות לתאים השתמשו במכונת הסטנסיל ולעותקים - מי זוכר את דפי הקופי המלכלכים? מאז ועד היום פועל גם לוח המודעות ובחלק מהזמן, לפחות בחלק מהישובים, לא נפקד מקומם של העלונים. אסתי סלע מזכירה לנו, שבעין יהב היו טלפונים בכל אחד מהרחובות, שמאוחר יותר חולקו למשפחות על פי הגרלה.

היום מחשב הוא אביזר שנמצא בכל בית, גם אם לא כולנו שייכים לדור שגדל איתו. האינטרנט נראה לנו טבעי וברור, אבל בהיסטוריה בכלל ושל הערבה בפרט, הוא עדיין צעיר.

איך יצרו קשר בערבה של לפני חמישים שנה?

ההתיישבות בערבה התחילה במושבוץ בעין יהב. אמנון נבון, מותיקי עין יהב, מספר: בהתחלה התקיימה תקשורת אך ורק בעזרת מכשירי קשר צבאיים. התקשורת התקיימה במורס והייתה חייבת להיות מוצפנת. הייתה קשרית, וברור, שהשימוש במכשירי הקשר היה מוגבל ל"יודעי דבר". "כן", הוא אומר, "מבחינת האיכות, זה היה קצת מקביל לתופי הטם-טם..."

בערך ב-1961 הגיע רדיו-טלפון והוקצה לו חדר מיוחד. זה היה מכשיר מסורבל עם אנטנה בגובה 30 מ', ממנו התקשרו בעזרת סיבוב מנואלה למרכזיה בבאר שבע ומשם - צפונה. מאוחר יותר קנו מוטורולות ומי שירד לשטחים, למשל לפתוח מים בלילה, לקח איתו מוטורולה. בחלק מהזמן לא היה כל קשר וזה בהחלט היה מסוכן.

ואיך עוד העבירו מסרים? מפה לאוזן. כולם היו באים לסידור עבודה ולחדר האוכל ושם כבר שמעו כל מה שהיה ראוי לשמוע. כך היה 8 שנים, בהיאחזות ובמושבוץ.

מאוחר יותר, במושב, כבר הייתה מערכת כריזה, חשיבותה הייתה גדולה ביותר בתקופת מלחמת ההתשה. השתמשו בה בעיקר לחירום: חשש לחדירה, להישאר בבתים, לרדת

קיצור תולדות האינטרנט

במשך השנים נכנסו למשחק גם טלפונים ניידים ומכשירי פקס, אבל כשאנחנו מדברים היום על תקשורת, אנחנו מתכוונים בעצם לאינטרנט. ניצני האינטרנט כרשת תקשורת החלו כבר ב-1969 כשירות של צבא ארצות הברית. אותה רשת המשיכה והתפתחה ושימשה לתקשורת והעברת חומר מדעי בין אוניברסיטאות. אל כלל הציבור האינטרנט הגיע בראשית שנות התשעים, בעיקר הודות להמצאת הדפדפן ופתיחתה של הרשת לשימוש מסחרי. מאז הלך וגדל השימוש באינטרנט בקצב מסחרר.

בשנת 1988 חוברו האוניברסיטאות בישראל לרשת האינטרנט וב-1993 נחנך אתר האינטרנט העברי הראשון: "חולית" - ממנו התפתחו "סנונית" ו"גלים" שקיימים עד עצם היום. באותן שנים, מהירות האינטרנט הגיעה

לקצב "מרשים" של 28 קילו-בייט לשנייה - פי 10 ממה שהיה מספר שנים קודם לכן. לערבה האינטרנט הגיע למעשה רק ב-1997, כשיסדנו את "אינטרנט ערבה". אז עדיין היה "חיוג מקומי" ותושבי הערבה נהנו מחיוג מוזל למודמים בספיר. במהלך שנת 2000 קיבל "אינטרנט ערבה" רישיון ספק אינטרנט משרד התקשורת, כך התאפשר גם למנויי הערבה להתחבר לאינטרנט במסגרת שירות מוזל: "חופשי חודשי".

חיבורי ADSL ראשונים סופקו בישראל במחצית שנת 2000, על תשתית של "בזק" בלבד. בשנת 2002 הצטרפו גם ספקי הכבלים לבזק, עם שירות האינטרנט המהיר בכבלים. בראשית הדרך מהירות ה-ADSL הייתה של 256 קילו-בייט לשנייה - פי 10 לעומת מהירות מודם החיוג.

לתקשורת עם חברים וקרובים. אנחנו, בני המין האנושי, יותר מכל דבר אחר, יצורים מתקשרים. האינטרנט על כל ה"פייסבוק" ה"סקייפ" "הטוויטר" שלו נתן לנו לחוש, לשמוע, לראות וכמעט לגעת באנשים יקרים לנו. אין ספק שצורך אנושי זה ימצא ביטוי עוד יותר רחב באינטרנט העתידי.

בנוסף, ילך ויתרחב השימוש באינטרנט למכשירים נוספים, מלבד המחשב. החל בעוד טלפונים קטנים וחכמים יותר והלאה למכשירים אחרים, אפילו למקרר ולטוסטר...

כיום, רוב רובם של תושבי הערבה מחוברים לאינטרנט בחיבור ADSL. השימושים בתקשורת רבים ומגוונים: חקלאיים, עסקיים, מסחריים לצד פנאי ובידור, תכנון חופשות, משחקים וטיפוח קשרים חברתיים.

ומה בעתיד?

למרות הסכנה הידועה

בנבואות, נסתכן ונציין כמה תחזיות: החיבור עצמו לרשת האינטרנט ישתפר בשני כיוונים: המהירות תלך ותגדל ויתרחבו אפשרויות החיבור האלחוטי עם כיסוי אזורי. היום רשת על-חוטית ביתית מכסה מרחק של כמה עשרות מטרים מהבית. בעתיד הטכנולוגיות החדשות בתקשורת אלחוטי תאפשרנה כיסוי של קילומטרים מהאנטנות.

כמו-כן אנחנו מניחים, שנוכל לשלוט יותר ויותר על מכשירים או תהליכים מרחוק. כבר היום מרכזי המשקים יודעים לעקוב אחרי צריכות המים ואף לסגור מגופים ראשיים ממשרדי הישובים וחקלאיים שולטים על מחשבי ההשקיה דרך טלפון סלולארי. מגמה זו תלך ותתפשט: בעתיד נוכל להפעיל את המזגן בבית מצומת הערבה כך שיהיה קריר שנגיע הביתה...

הצפי השלישי, הבטוח ביותר, הוא הרחבת השימוש באינטרנט

בקיץ 2000, כאשר התברר, שחיבור האינטרנט המהיר לא יגיע כל כך מהר לערבה, החלנו בפרויקט ייחודי של חיבור הערבה לכבלים. החיבור התבסס על מערכות הכבלים שהיו קיימות בישובים לצרכי העברת הודעות וסרטי וידאו. לאחר עבודת שדרוג מסיבית שהפכה את מערכת הכבלים החד כיוונית - לדו כיוונית, חברנו את מושב עין יהב לאינטרנט בכבלים. 60 משפחות התחברו לניסוי, שלאחר שנה התרחב והקיף את כל יישובי הערבה.

בספטמבר 2003 "בזק" התארגנה לשווק חיבורי ADSL גם בערבה. תוך זמן קצר התחלנו, דרך "אינטרנט ערבה" להציע חיבורי ADSL במערכת ייעודית ומוגנת, שמתאימה במיוחד לדרישות העסקים הרבים בערבה. המהירות ההתחלתית של ה- ADSL היום היא של 1,500 קילו בייט - בערך פי 10 לעומת שנת 2000.

גילה טל
אינטרנט ערבה
נייד: 052-3665925
לתגובות: gilat@arava.co.il

תודה למיכה סילבר, אסתי סלע ואמנון נבון על המידע

שנת
1998

הקמת הטלוויזיה הקהילתית

עושים כותרות

אותנו בנעשה בערבה, לקרוא לנו לצלם ולתעד, להציע רעיונות לכתבות הקרובות לליבכם וגם להשתלב בפעילות הטלוויזיה הקהילתית. אין צורך בידע מוקדם, דרוש רק רצון טוב.

צילום: מומי קרף

הקהילתי. המגזינים זוכים לתגובות אהדות, הן מקרב הצופים בכל רחבי הארץ והן מחברת "מכאן" המשדרת את הערוץ הקהילתי. יש לנו משבצת קבועה לשידור התוכנית. אנו משקיעים משאבים רבים, על-מנת לשמור על משבצת קבועה זאת. (ערוץ 98 - ימי א' בשעה 21:30 ובימי ד' בשעה 9:00). ניתן לצפות במגזינים באינטרנט דרך הקישור: www.youtube.com/user/AravaTV.

הפעילים מציינים כי מה שמושך אותם בפעילות הוא השילוב של אהבת הצילום עם אהבת הערבה והחיים בה, המעורבות הקהילתית ובעיקר הקשר עם התושבים.

מכיוון שהטלוויזיה הקהילתית משמשת ככלי ביטוי של תושבי הערבה, אנו מבקשים מהציבור לא להסס ולשתף

פרויקט הטלוויזיה הקהילתית הוקם בשנת 1998 ומאז ועד היום מרכז על ידי פני בן-דוד מפארן. בתחילת הדרך נערך קורס צילום והודרך ע"י מָמָה ובשנת 1999 שודר המגזין הראשון. כחודש נובמבר ישודר המגזין ה-81.

החיים בסרט

צוות הטל"ק מונה 25 פעילים מתנדבים ומתוכם: 4 קריינים, 3 אנשי סאונד וצוות טכני, 21 צלמים - 6 מהם גם עורכים. בין פעילי הטל"ק יש גם בני נוער וקיים שיתוף פעולה צמוד עם מגמת תקשורת בביה"ס התיכון. לפני שמונה שנים צמחה מתוך הטל"ק מגמת תקשורת בחטיבת הביניים ובתיכון וכיום תלמידי המגמה ניגשים לבגרות בתקשורת.

מאז מרץ 1999 התחלנו להפיק מגזינים, המשודרים בכל הארץ, בערוץ

אפשר לצלם מלמעלה - ואז כל האנשים נראים כאלה קטנים.
אם מצלמים מלמטה - כולם נראים ענקים וקצת מעוותים.
אפשר לצלם בגובה העיניים ואפשר דווקא להחליט שלא לצלם!
הצילום הוא דיעה, ומה איתך?

גאים להציג

- אימצנו את הגמל כלוגו של הטל"ק. בתחילת כל מגזין מופיע הגמל השואג. קטע זה נערך ע"י דוד מלול בשנת 1999 ומאז לא מפסיק לככב.
- עמי רותם, פעיל הטל"ק, זכה השנה בפרס שני בתחרות הסרט הטוב של כל הזמנים של הטלוויזיות הקהילתיות בארץ, על סרטו הנפלא "הצרעה החופרת". ניתן לראות את הסרט

באתר ערבה ובקישור המצורף -

<http://www.arava.co.il/moatza/matnas/aravatv/magazines/wasp>

- את הטל"ק מימן במשך שמונה שנים, פרויקט שותפות 2000 של הסוכנות היהודית וכיום הוא ממומן על ידי המועצה, משרד התקשורת והכנסות מעבודות שונות.
- סרטי הטל"ק: חומרי הגלם והמגזינים, מקוטלגים במחשב ונמצאים

בארכיון הטל"ק. עד כה מקוטלגות 1,170 קלטות. באתר אינטרנט ערבה, מופיע קישור לאתר הקטלוג של הטל"ק <http://www.arava.co.il/moatza/matnas/aravatv/aravatv.htm>

אתם מוזמנים להיכנס ולחפש סרטים (לא ניתן לראותם) בנושאים השונים. ניתן להזמין סרטים, צרובים על דיסק תמורת תשלום אצל פני.

תודה לפני בן-דוד,
לתמר ליפשיץ ולמתנדבי הטל"ק.

הקמת מחלקת תיירות במועצה

אזור הערבה הנמוך, השוכן בין הרי הנגב לבין הרי אדום, בין ים-המלח לבין מפרץ אילת, נחשב תמיד כאזור מעבר ולא מקום שראוי לשהות בו. החום הכבד במשך חודשים רבים בשנה, מיעוט גשמים ובעקבות כך קרקעות בלתי ניתנות לעיבוד ומיעוט מקורות מים, מנעו מבני אדם להתיישב בערבה. נקודות היישוב המעטות שבכל זאת קמו בערבה, בתקופות עתיקות ובתקופות עתיקות פחות, היו בעיקרן תחנות-מעבר ופונדקי-דרכים שנתנו שירותים לעוברים במקום וממשיכים לדרכם. נקודות התיישבות אחרות לאורך ההיסטוריה היו מצודות-גבול, ששמרו על ממלכות הארץ הנושבת מפני נוודי-המדבר. רק במקרים נדירים התפתחו ישובים קטנים סמוך למקורות מים.

איך הפכה הערבה לאזור תיירותי?

החל משנות השמונים של המאה העשרים, קיימת מגמה בתיירות בעולם בכלל ובארץ בפרט לצאת יותר אל הטבע, כדי לטייל ולנפוש בסביבה כפרית ובשטחים פתוחים. אם בעבר הייתה מגמה לצאת לחופשה דווקא במרכזי האוכלוסיה והבידוד, בעשורים האחרונים יותר אנשים מעדיפים להתרחק מעשן-העיר ומרעש-הכרך ולבלות את חופשתם באוויר הצלול, שמציעים האזורים הפחות מאוכלסים.

עם העלייה ברמת החיים עלתה גם רמת המינוע ולהרבה מהמשפחות בישראל יש מכונית פרטית. החל משנות התשעים הפכו רכבי שטח 4x4 לפופולרים. מצב מתחדש זה מביא יותר אנשים לטייל בשטחי המדבר הפתוחים, ברכב פרטי רגיל וגם במסלולים המיוחדים והמאתגרים, הדורשים רכב מתאים ומיומנויות-נהיגה מיוחדות.

במקביל לתופעת הביקוש לתיירות באזורים כפריים, חלה התפתחות גם מצד ההיצע: הרבה חקלאים, שלא הצליחו להתפרנס בכבוד רק מעבודתם החקלאית, חיפשו דרך להשלמת הכנסה. הפעלת חדרי אירוח בחצר ביתם הכפרי נתגלתה כרעיון כלכלי מבורך. התיירות הכפרית התחילה בצפון הארץ והתפתחה מאוד בשנות השמונים והתשעים של המאה שעברה. הערבה, באותו שלב, לא הייתה על מפת התיירות הישראלית, כביש הערבה היה אז רק הדרך הארוכה אל החופשה באילת.

בשנת 1991 החליטה ממשלת ישראל להקים את "המנהלה לפיתוח התיירות בנגב". למנהלה הוזמנו נציגי המועצות האזוריות השונות שבנגב. הממשלה הורתה למנהלה לפתח, לכביש תיירותי את כביש 40 - הכביש שבין באר-שבע למצפה-רמון. נציג הערבה במנהלה שכנע להקציב כספים לפיתוח תיירותי גם באזור הערבה. זה התחיל בשילוט, בסלילת דרכים, במצפורים ובחניונים לאורך כביש הערבה. לדוגמה: הדרך הראשונה שנסללה ונעשתה כביש היא דרך מעלה-עקרבים, בשמורת-שיזף הוקם מצפור על הגבעה השולטת. תשתית ציבורית זו יצרה אווירה תיירותית ודחפה בעלי יוזמה לקחת סיכונים ולפתח אמצעי לינה תיירותיים, בתקווה שיבואו ללון בערבה.

בשנת 1996 אנו חונכים את הצימרים הראשונים באזור. כבר בהתחלה היה ביקוש לחדרים והיזמים הראשונים הגדילו את מספר ה"צימרים". משפחות נוספות העזו להיכנס לענף החדש.

מעניין לציין שהתפתחות ענף לינות האירוח החל להתפתח בערבה מיד אחרי חתימת הסכם השלום עם ירדן (1994). אנשי הערבה אינם מייחסים

חשיבות רבה להסכם השלום בעניין התפתחות התיירות, כי הגבול כאן היה שקט ובטוח גם למעלה מ-20 שנה לפני כן. לעומת זאת יש, טוענים, שהאינתיפאדה השנייה שהחלה בשנת 2000, והיווה גם אלמנטים של התקוממות של ערביי ישראל, הקטינה את תיירות הפנים לגליל, לירושלים ולאזור ים-המלח, וסייעה בכך לגידול הביקוש של התיירות לערבה. גם ירידה גדולה במספר היוצאים לסיני (בעיקר מסיבות ביטחוניות) מציב את התיירות של הערבה כחלופה מושכת.

התפתחות התיירות בערבה לא נבעה מירידת הכדאיות הכלכלית של קיום החקלאות במקום, כמו שקרה בצפון הארץ. כאן הסיבות היו שונות, ועיקרן: אפשרות לגוון את מקורות ההכנסה, ובייחוד לגוון את תעסוקת הנשים. במשך הזמן הפך ענף התיירות המקומי לבסיס תעסוקתי וכלכלי חשוב, שמסייע גם לקליטת בניי חוזרים.

במקביל להתפתחות אמצעי הלינה התפתחו גם השירותים הנלווים. בשנים 1995 ו-1996 ארגנה "המנהלה לפיתוח התיירות בנגב" קורסים אזוריים למורי-דרך לאזור הנגב. כ-15 מתושבי הערבה עברו את הקורס, קיבלו רישיון והתחילו לעבוד בהדרכת טיולים.

חלק ממורי דרך אלה הכשירו את כלי הרכב שלהם להסעת מטיילים, רכשו ביטוח מתאים וקיבלו רישיונות מיוחדים להפעלת רכבם כרכב תיירות.

החל בשנת 2002 החל גם המו"פ החקלאי לפתוח את שעריו לתיירות המגיעה לאזור, וגם הוא נעשה עם הזמן לאתר ביקור מעניין ופופולרי.

הטיולים המדבריים

האטרקציה התיירותית הראשונה במעלה היא האפשרות של טיולי מדבר מרתקים. לאורך כביש הערבה יש עשרות פניות - מערבה ומזרחה, מהן ניתן לרדת מהכביש הראשי, לצאת מיד למדבר הפתוח ולחוש רחוק מהציביליזציה. את הטיולים המדבריים ניתן לבצע בדרכים שונות:

- ביקור באתרים סמוכים לכבישים הראשיים, בהם ניתן לבקר תוך כדי כך שהאוטובוס, או הרכב הפרטי, מגיע עד האתר.
- הליכה במסלולי טיול רגליים בדרגות קושי שונות, כשאוטובוס או רכב פרטי מביאים את המטיילים לתחילת המסלול ואוספים אותם בסופו.
- נסיעה ברכבי שטח לאתרים, או/ומסלולי טיול שניתן להגיע אליהם רק ברכב שטח.
- נסיעה במסלולים מיוחדים, שניתן לבצע אותם תוך כדי שימוש ברכב שטח. בטיולים אלה מגיעים לתצפיות מיוחדות, לאתרים רחוקים ומעניינים וניתן לשלב בהם גם קטעי הליכה. מטיילים רבים נהנים מעצם האתגר שבנסיעה במסלולי שטח קשים לנהיגה.
- טיולי אופניים, ההולכים ונעשים פופולאריים יותר ויותר, ולחובבי הרכיבה יש אפשרויות רבות למסלולים קצרים וארוכים ובדרגות קושי שונות.

תיירות חקלאית

ההתיישבות החקלאית בערבה מאוד מיוחדת במינה, פלא של ממש. היא קמה באזור מדברי, שכמות הגשם בו אינה מאפשרת קיום חקלאות, והקרקעות שבו אינן מסוגלות להוות מצע לגידולים חקלאיים, הטמפרטורות

של האזור גבוהות מאוד בקיץ ויורדות לטמפרטורות נמוכות מאוד בלילות החורף.

על אף כל החסרונות האלה הצליחו המתיישבים בערבה להקים יישובים המתבססים על חקלאות מצליחה. סיורים חקלאיים בערבה עיקרם בסיורים בכבישים הפנימיים של הערבה ובתצפיות על שטחי החממות הענקיים הסמוכים לכל אחד מהמושבים.

תיירות הטבע

הסיורים המדבריים מעצם טיבם הם סיורים בחיק הטבע. שטחים נרחבים בערבה ובשוליה הם שמורות טבע מוכרזות. בתוך שמורות הטבע בערבה ובשטחים הפתוחים, ניתן לטייל בטיולים שעיקרם מעקב אחרי תופעות טבע מיוחדות. בית ספר שדה חצבה ומורי דרך בערבה מציעים טיולי טבע שונים.

מחלקת התיירות של המועצה האזורית

בשנת 2000, לאחר שנים שבהן נעשה עידוד התיירות לערבה בצורה לא ממוסדת, החליטה המועצה האזורית של הערבה התיכונה כי בערבה קיימים מספיק מיזמים תיירותיים שזקוקים לתאום ולסיוע מטעם הרשויות. בעקבות כך החליטה המועצה האזורית להקים מחלקת תיירות, שתשמש גג לכל עסקי התיירות שבאזור ותסייע ביחסי ציבור, בפרסום, בשיווק ובקידום מכירות של התיירות בערבה.

מאז הקמתה מבצעת מחלקת התיירות תפקידים אלה עבור כל עסקי התיירות של הערבה ומצליחה בפעילות רבה ומתמשכת ליידיע את כתבי העיתונות, את סוכני התיירות ואת כלל הציבור על הפעילות התיירותית המוצעת

בערבה. כמו כן יוזמת המחלקה פעולות שוטפות, אירועים ופרויקטים שמטרתם עידוד התיירות לאזור. ברור לגמרי שללא ההתארגנות לשיווק אזורי, עסקי התיירות לא היו מצליחים באותה יעילות. מחלקת התיירות מהווה כתובת למבקשים מידע על אפשרויות התיירות בערבה, וכלי לחיזוק הקידום של הערבה באתרי אינטרנט המהווים בשנים האחרונות אמצעי חשוב ביותר לשיווק תיירות.

גיל סלוין ואיר גלעדי

*גיל סלוין - תושב חצבה, מנהל פיתוח במועצה ומנהל מחלקת התיירות.
*איר גלעדי - גיאוגרף, מדריך טיולים, בעבר מנהל בי"ס שדה עין-גדי ורכז הדרכה בבי"ס שדה חצבה, חוקר בקעת ים המלח והערבה.

המאמר במלואו עומד להתפרסם בקובץ מאמרים "ערבה ערבה אין קץ" שעוסק בערבה התיכונה והוכן ע"י בית ספר שדה חצבה בעריכת איר גלעדי. הקובץ עומד לצאת לאור בקרוב.

ניתן לקבל מדע בטלפונים:
08-6592271, 1-800-225007
בדוא"ל: tourism@arava.co.il
אתר הערבה באינטרנט
www.Arava.co.il/tourism

לב הערבה

מקום להתאהב בו

הצימרים הראשונים בערבה

לא חזון, לא ראייה עתידית, סתם שיח של חברות טובות שהוביל ל... מעצמה תיירותית. אתי בלוך ושולה שמרון מעין יהב משחזרות את הרגעים ההם באושר ובגאווה רבה.

מספרת אתי בלוך, מ'בית קטן בערבה':
 "לפני כעשר שנים ישבתי עם שולה שמרון בעודנו צופות על שכונת הבנים המיוותמת עוד לפני חזרת הבנים. צחקנו שאולי נקים כאן חדרי אירוח ממש כמו בצפון הארץ. לכל אחת מאיתנו היה חדרון קטן בחצר הבית והחלטנו להרים את הכפפה. "החברים בישוב צחקו. "הפכתם מפלחיות לחדרניות?" היו שואלים אותנו, ואנחנו בשלנו. לא תיארנו לעצמנו שכך זה יתפתח..."

"קיבלנו סיוע מגיל סלון, הופניתי לקבלת יעוץ כלכלי ואפילו נעזרתי בהלוואת סוכנות בתנאים מצוינים. אכן, אתי ואני היינו הראשונות וחברינו אשר הציצו ונפגעו הקימו אתרים נוספים.

"לצד הצימרים היתה לי גלריה לצורפות שמאוד עניינה את אורחי. לאחר ארבע שנים עזבנו את עין-יהב והצימרים נמכרו לעומר ואופרית קניון אשר המשיכו לשפר את המתחם ושמו על השם המקורי".

מתוך עיתון ערבות לציון עשור לתיירות בערבה. 2006

שולה שמרון בעלת 'חולות מדבר':
 "בעלי איתן למד הוראת דרך מדברית ועסק בהדרכת טיולים. הוא ראה צורך ברור בלינת המטיילים. הילדים עזבו את הבית והחדרים מחוץ לבית שבנינו במיוחד בשבילם הפכו לקורצים מתמיד.

שנת
2006

חגיגות ה-200 (הצימר ה-200)

בשנת 2006 הושקו 5 בקתות עץ לאירוח, צימרים "מטמון בערבה", בבעלות דליה ועדי מטמון מעין יהב. בתוך עשור הצליח האזור להקים 200 צימרים ועוד היד נטויה.

שנת
2009

הצימרים החדשים של שנת 2009

ביקתה בערבה - משפחת ליבנת, עין יהב

עץ במדבר - עינב בן שדה ודאז קורט, עין יהב

הביקתות של קלם - משפחת קלם, פארן

מה קרה בערבה?

נביש הערבה נשטף עם הזרם. 2004

מצבור ברד בחממה. 2004

הצפה בחממות בשנות ה-2000

שנת
2001

המועצה מקבלת תקן ISO 14001

בשנת 2001 - המועצה האזורית מקבלת תו תקן ISO 14001 הראשונה מבין המועצות האזוריות בארץ.

ISO 14,001 הוא תקן בינלאומי לניהול סביבתי שאותו אימצה המועצה בשנת 2001 והוא נבדק מדי שנה על ידי מכון התקנים הישראלי.

הקמת היחידה הסביבתית

היחידה הסביבתית הוקמה בשנת 2006 בשיתוף עם מועצה אזורית רמת נגב. אנשי היחידה עוסקים בכל הנושאים שקשורים בסביבה ומגשרים בין הגורמים ובעלי התפקידים שנוגעים לתחום זה.

בין הנושאים שמטופלים:

- מיחזור
- פינוי אסבסט
- אתרי פסולת בניין
- הדברה ביולוגית במתקנים לטיפול בשפכים (מט"ש) בישובים
- שדרוג אתרי איסוף פלסטיק בישובים
- קידום תוכנית אב לפיתוח בר קיימא למועצה
- קידום החינוך הסביבתי בקרב האוכלוסייה ועמידה בתקנים: ISO 14001:2004

שנת
2006

היחידה הסביבתית
הערבה התיכונה, רמת נגב

עגבניות שטח מוכות קרה. 1972

הנחת אבן הפינה ליישוב צוקים

הישוב צוקים, אגודה שיתופית להתיישבות, ממוקם בקילומטר ה-123 על כביש הערבה. המקום שבו הוקם הישוב שימש בעבר האחזות נח"ל צופר ומושבוץ ולאחר מכן "מחנה בלדד". בשנת 1980 עזבו המתיישבים האחרונים את המחנה והקימו את הישוב צופר הסמוך. טקס הנחת אבן הפינה נערך בינואר 2004 ואכלוס הישוב החל במאי 2004.

הרעיון והיוזמה להקמת הישוב הקהילתי הראשון בערבה החלה בשנת 1996 על ידי גרעין אנשים ממרכז הארץ, בשנות ה-40 לחייהם שחפצו בשינוי מהותי באורח חייהם ושינוי תעסוקתי. לדבריהם "חיפשו להגשים חלום במדבר". בסיס הרעיון היה הקמת יישוב קהילתי בסמוך לקומפלקס תיירותי שיהיה

מורכב ממספר רב של מיזמים אישיים. ליישוב חזון תיירותי הכולל שהתושבים יקימו ויתפרנסו מיזמי תיירות שיתמכו וישתפו פעולה אחד עם השני.

בית קטן בערבה:

הישוב מתוכנן ל-153 יחידות מגורים בשלושה שלבים: שלב א' 50 מגרשים, שלב ב' 48 מגרשים ושלב ג' 55 מגרשים.

להגשים חלום מארבי

ובנימה אישית: פה אתה פתאום חי...
 "עברנו לכאן מתוך רצון לחיות חיים שפויים ולעצור את הסחרחרת הזו של לקום בשביל לעבוד, לעבוד בשביל להרוויח, להרוויח בשביל לבזבז, לחזור מהעבודה בשביל ללכת לישון ולישון בשביל לקום לעבוד. פה אתה פתאום חי. הערך של המשפחתיות עולה ללא היכר, והשקט מדהים, בלתי נתפס כמעט. המהלך הזה באמת שינה את חיי מן הקצה אל הקצה".

דפי תופוט תושבת צוקים
 (מתוך כתבה עימה בעיתון מעריב, 22.9.06)

ערכה: אוסי ניר

שלב ב' - בשלב זה שווקו 17 מגרשים. שלב ג' - לא קיים תכנון מפורט. שלב זה, לפי החלטת האסיפה הכללית, נשמר לבנים ממשיכים.

נכון להיום מתגוררות ביישוב 25 משפחות במגורי קבע ובשבילי הישוב משחקים וצוהלים 42 ילדים. מרביתם עד גיל 6. מעל גיל 6 יש כ- 10 ילדים.

חיי קהילה:

היישוב מוגדר כישוב קהילתי ומאוגד במסגרת אגודה שיתופית להתיישבות שהוקמה בליווי הסוכנות היהודית והמועצה האזורית. האגודה מונה 68 בתי אב, חברי אגודה ומועמדים וגילם של החברים בה נע מ- 21 ועד 60. מצבם המשפחתי מגוון. המשותף לכל חברי צוקים הוא הרצון לחיות במקום שקט ומבודד תוך שמירה על ערכי הטבע ואיכות החיים. לאחרונה נחנכו מועדון לנוער ומבוגרים בו מוקרנים סרטים ומוקד למפגש חברתי ומשחקי סנוקר ומגרש ספורט משולב הכולל מגרשי כדורסל, טניס, כדורעף וכדור-יד. בסיוע המועצה האזורית נבנה גן שעשועים לילדים.

תיירות:

בתכנית הבינוי של הישוב קיימים שטחים המיועדים לעסקים אשר מוקצים לחברי אגודה שברצונם לפתח עסק ביישוב. קיימת הפרדה מוחלטת בין אזור המגורים לאזור העסקים וניתן ליזמים חופש מירבי בכל הקשור למיזם אותו הם מפעילים. מיזמי התיירות בצוקים הינם עוגן תעסוקתי עליו מבוסס חלק נכבד מפרנסת המתיישבים. קידום נושא התיירות בצוקים הינו בעל חשיבות רבה להמשך התפתחות ואכלוס הישוב כמו גם לפיתוח האזור כולו.

דרך הבשמים מוכרת כאתר מורשת עולמית

דרך הבשמים הוכרזה כאתר מורשת עולמית בשנת 2005 בוועידת המורשת העולמית ה-29 של אונסק"ו בעיר דרבן בדרום אפריקה.

כבוד עולמי

ההכרזה מקנה למדינת ישראל מקום מכובד ברשימה עולמית המונה כמעט אלף אתרים. אתרים אלו הצטרפו לשלושה אתרים שהוכרזו בשנים האחרונות כאתרי מורשת עולמית: מצדה, העיר העתיקה של עכו והעיר הלבנה בתל-אביב.

מדובר באתרים הראויים לשימור בזכות חשיבותם למורשת האנושית. הגדרת מקומות כאתרי מורשת עולמית מגבירה את יוקרתם הבינלאומית והופכת אותם למוקדי משיכה לתיירים. על פי הניסיון ההגדרה תורמת לתוספת של 20% במספר המבקרים באתרים מדי שנה.

המדינה מצידה מתחייבת לשמור ולהשגיח על האתרים לדורי דורות.

600 שנה - 2,400 ק"מ

דרך הבשמים הוליכה בשמים ומוטיבים דתיים, חברתיים ותרבותיים מתימן דרך ערב הסעודית וירדן אל הנגב והים התיכון ומשם לאירופה. בדרך שאורכה 2,400 ק"מ הועברו בשמים כמו מור ולבונה, תבלינים, תכשיטים, כסף, זהב ובדים יקרים. השימוש בדרך החל כבר במאה ה-3 לפני הספירה ונמשך לפחות עד המאה ה-3 לספירה.

הקטע המרשים ביותר של הדרך חוצה את הנגב באלכסון מאזור צופר ועד אזור עבדת. לאורך קטע זה התגלו שרידים רבים ומרשימים הכוללים חניוני לילה, מאגרי מים, מתקני רחצה, מגדלי שמירה, אתרי פולחן, סימון שולי הדרך באבנים, סימנים לפילוס ועוד. על הציר

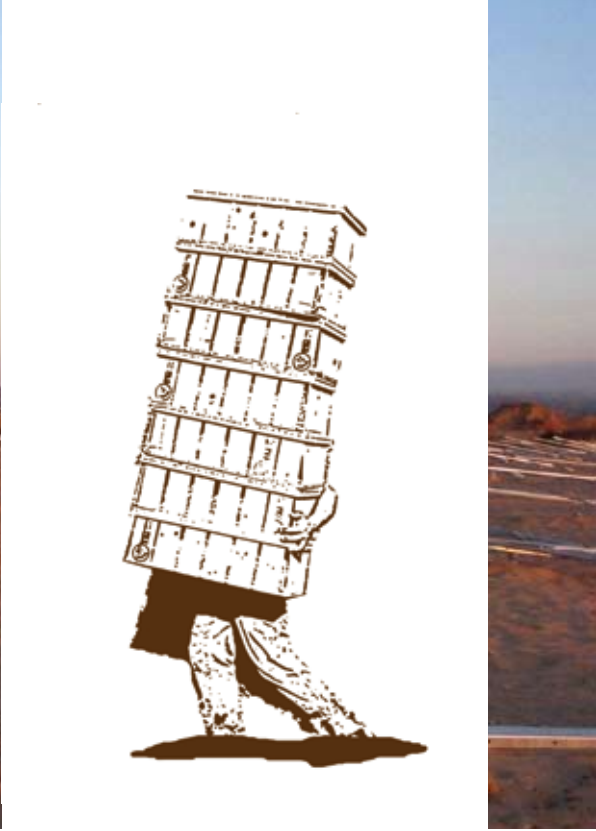
המרכזי של הדרך קמו ערים נבטיות כמו ממשית, שבטה, עבדת וחלוצה.

דרך הבשמים היא עדות לחשיבות הכלכלית, החברתית והתרבותית של האזור בתקופה ההלניסטית-רומית. בדרך עברו לא רק בשמים אלא גם רעיונות ולאורכה נוצרו דיאלוג בין עמים שונים.

בערבה התיכונה דרך הבשמים מהווה ציר מרכזי ומוקד יציאה לסיורי מדבר. מדובר ביעד מועדף ואטרקטיבי בקרב מבקרי האזור. ההכרה של אונסק"ו באתרים אלה כאתרי מורשת עולמיים מהווה נקודה משמעותית מאוד מבחינת האטרקטיביות התיירותית. התייר הממוצע יעדיף לכלול אתרים אלו במסלול הטיול משום שיש להם את המשקל הסגולי והערך המוסף של אתרי מורשת עולמיים.

ערכה: אוסי ניר

חנוכת אולם המופעים האזורי ע"ש משפחת רוזנטל

ביום רביעי 3 בנובמבר 2004 נפל דבר בערבה: אולם האירועים בספיר נחנך כרוב הדר עם ואורחים רבים.

נפלה בחלקנו, תושבי הערבה, זכות גדולה להיות נוכחים במעמד חגיגי זה לו חיכינו שנים רבות. לבשנו את בגדי השרד והתכוננו לאירוע כמו שנוהגים בעלי מינויים לקונצרט או לאופרה. מגיע לנו לא? ברחבת האולם הנעימו לנו בנגינתם רומן ואנטולי, מלצרות חמודות הגישו לנו דברי מאפה ולאחר טקס גזירת הסרט ונאומי הברכה עלינו במדרגות ללובי יפהפה שהזכיר לנו אולמות מהסרטים.

במקום הוצגה תערוכת פסלים של אומניות האזור ובשעה 21:00 תפסנו את מקומותינו המסומנים לאולם עצמו שהיה מלא מפה לפה בתושבי ערבה מאושרים, לחזות בהצגת הקאמרי: "אשה, בעל, בית".

נהנינו, צחקנו, לקחנו משם משהו הביתה וכבר אנו מחכים להצגה הבאה של יונתן גפן בחודש הבא. לו יהי ואולם התרבות הזה ע"ש רוזנטל ישקוק חיים לבטח ויבואו בשעריו עוד הרבה דורות אחרינו. אמן!

חוויות מההצגה הראשונה באולם, באדיבות אסתי סלע וארכיון עין-יהב

הקמת יחידת גיוס משאבים במועצה

הוחלט במועצה לשים דגש על גיוס כספים באופן מקצועי, לא מתפשר ושיטתי כדרך נוספת להגדיל את תקציב המועצה. בשלב ראשון תעסוק היחידה באיסוף וארגון החומרים שנצברו בשנים האחרונות ובהמשך תהיה המתאמת מול גופים, קרנות ומשלחות המגיעות לאזור.

יאיר, מהפיתוח בצוקים בדגש על המיזמים התיירותיים הייחודיים שיש לישוב להציע.

ירח דבש בין שיטים

הזוג הטרי דארן וזואי סמורגון מסידיני אוסטרליה החליטו על ירח דבש יוצא דופן במקצת. בזמן שרוב הזוגות הטריים נוסעים לנפוש ולחשוב רק על עצמם, הם החליטו לתרום את כספי החתונה לפרויקט "אמץ שיטה" ולבקר בערבה. פרויקט "אמץ שיטה" הינו פרויקט דגל סביבתי המשותף לקהילה בערבה ולקק"ל. במהלך הפרויקט ייטעו חקלאים מהערבה עצי שיטה בשולי החלקות החקלאיות ובכך יעזרו לשקם במעט את המערכת האקולוגית העדינה שנפגעה קשות מהפעילות החקלאית בערבה. בימים אלו הסתיים שלב גיוס הכספים לטובת הפרויקט ובקרוב יסופקו לנו עשרות נבטים של שיטים, שנאספו כאן בערבה. הזרעים נלקחו למשתלת קק"ל בגילת לזריעה והנבטה.

השמועה על הפרויקט המקורי והחלוצי הזה הגיעה למקומות שונים בעולם, ביניהם גם לזוג דארן וזואי סמורגון, מסידיני אוסטרליה, שבדיוק חשבו כיצד לשתף את העם היושב בציון בשמחת חתונתם. הזוג הטרי פנה לרוב שניידר, מנכ"ל קק"ל אוסטרליה וזה הפנה אותם לפרויקט "אמץ שיטה בערבה". דארן וזואי סמורגון הביעו את התלהבותם מהפרויקט והחליטו לתרום אליו את כספי חתונתם.

ב- 19.07.09 הגיעו בני הזוג לערבה על

השונות שיש לנו בנושא האומנות והמוזיקה בערבה. צפינו בשיעור של להקת המחול שם מיכאל הציג מהלכים מרשימים...

בהמשך נסענו למשק מורגן בפארן, לבקשת רוזנטל וביקרנו ברפת הטכנולוגית של המשפחה. בסיום ציינו המבקרים את הרגשות החמים שיש להם לערבה.

ביקור שרון מרקוביץ

במהלך חודש יולי הגיעה שרון מרקוביץ הארט, הנשיאה היוצאת של אפא קנדה לביקור קצרצר בערבה מלווה בבעלה ובתה. שרון, אוהדת ישראל מובהקת שהתה בביקור בארץ, אחד מיני רבים, אצל קרובי משפחה ברעננה ושמחה להגיע ולסייר בתחנת יאיר וכן במאגר חצבה. הוריה והורי בעלה לורנס תרמו כספים באמצעות אפא קנדה לטובת הקמת המאגר ושםם חרוט על אחת המצבות. שרון הארט ובעלה הצטלמו בגאווה, בחום של מעל 40 מעלות, ליד המצבות ובנוסף התלהבו מרעיון הקמת מרכז לתיירות חקלאית בתחנת

באמצע חודש מאי השנה, ראש המועצה, עזרא רבינס, טס לקנדה להשתתף באירוע הוקרה של JNF CANADA שמתקיים כל שנה ונקרא Negev Dinner. במהלכו מגייסים כספים למספר פרויקטים בנגב.

השנה, האירוע התקיים בהוקרה לשירלי והילטון סילברג בסימן גיוס תרומות למרכז לתיירות חקלאית בתחנת יאיר. במהלך האירוע הציג ראש המועצה את הערבה התיכונה בפני מאות משתתפים, בעיקר את ההישגים לאורך השנים וכן על הפרויקטים המתבצעים במו"פ.

התורם מיכאל רוזנטל

בנוסף, במהלך הביקור בקנדה, נפגש ראש המועצה עם מיכאל רוזנטל שתרום להקמת הספרייה האזורית ותרם רבות להקמת אולם המופעים הקרוי בשל כך על שמו. ראש המועצה הגיש לו שי צנוע, מעשה ידיהם של שני אומנים תושבי הערבה וחוברת תמונות ומידע לגבי פעילות המתנ"ס ובמיוחד הספרייה ואולם האירועים. ראש המועצה שב והדגיש את החשיבות בהקמת האולם והתרומה הגדולה לחיי התרבות של הקהילה.

מיכאל רוזנטל ובת זוגתו שילה כיבדו אותנו בביקור מרגש לאחרונה

הביקור החל בעין יב אצל רותי ושי בן אליהו, מי שיצר את הקשר הראשוני עם משפחת רוזנטל. בהמשך ביקרנו במתנ"ס, שם נפגשנו עם נעמי בקר שלקחה אותנו לסיור ברחבי אולם רוזנטל ונתנה סקירה על התוכניות

מיכאל רוזנטל ובת זוגו שילה אצל משפחת בן אליהו בעין יהב

מנת להכיר את התושבים והפרויקט. הם ביקרו ליד השלט, שהוצב ע"י קק"ל במואה ומציג את תרומתם (בתמונה) ומשם נסעו לבקר במו"פ החקלאי, בשמורת שיזף, בישובים ובדרך השלום. במהלך סיורם קיבלו בני הזוג הסברים אודות הקהילה, החקלאות, הטבע והסביבה בערבה ואפילו הכירו מקרוב נחש מסוג אפעה שהסתובב בין עצי השיטה. כולנו תקווה שזוגות נוספים ימצאו את הערבה ואת עצי השיטה שגדלים בה כיעד מועדף לירח הדבש שלהם.

לאחרונה אושרה התרומה להפעלת התוכנית ל- 3 שנים בשיתוף עם קק"ל, ANF אוסטרליה, רשות הניקוז, משתלת קק"ל בגילת וכאמור היחידה הסביבתית במועצה.

**קרן רותם
גיוס משאבים**

מיכאל רוזנטל מפליא ביכולות ריקוד גם בגיל 92 מגובה בבנות האולפן למחול

המים והקרקע בנוסף למרחק, לבידוד ותנאי מזג האוויר הקשים היו המגבלה ליכולת הפיתוח של אזורנו הצחיח והקשה. מערכות המים בערבה התיכונה הן מקומיות ללא חיבור למקורות מים חיצוניות. הערבה מנותקת ממקורות מים שכנים ומי הביוב מועטים.

ראשית ההתיישבות בערבה התיכונה, יולי 1959, לפני 50 שנה. היאחזות הנח"ל ומאוחר יותר מושב עין יהב ב-1967, המושב הראשון בערבה. קדמו לו קיבוץ יטבתה בדרום וקיבוץ עין גדי בצפון הערבה. כולם עברו את השלב של האחזות נח"ל לפני הפיכתם ליישוב רגיל.

מקור המים היה תחילה מהמעיינות ולאחר מכן החלו בשנות ה-50 בקידוחים לחיפוש מים בכמות ובאיכות לשתייה ובחקלאות.

הניסיונות החקלאיים הראשונים היו בחוות של משרד החקלאות בשנות ה-50 בהחלטת דוד בן גוריון. זאת במטרה לבחון מה ניתן לגדל במים המליחים. בשנות ה-70 פוטנציאל המים הוגדר ל-10-12 מיליון מ"ק לשנה, כאשר התרומה העיקרית הינה מי תהום המושפעים ישירות ממי השיטפונות.

במהלך השנים והעמקת הידע ההידרולוגי ופיתוח האקוֹיפריים העמוקים (אך הבעייתיים באיכות המים), גדל הפוטנציאל והפיתוח בעקבותיו מאפשר לנו כיום שאיבה של כ-35.0 מלמ"ק בשנה - תוך

עירוב איכויות המים ומערכות של הולכה בתוך האזור, בין עידן לפארן - הפרשי הגובה הינם כ-350 מ' מדרום לצפון ומערכות המים כיום מחוברות - קידוחים, קווי הולכה, תחנות שאיבה ובריכות איגום.

מצב קיים ותכניות לעתיד

מערכות המים בערבה התיכונה מקומיות ללא חיבור למקורות מים חיצוניים. 52 קידוחים מפוזרים באזור שבין מושב עידן בצפון ועד למושב פארן בדרום, כולל 12 קידוחים שנשארו בתחום ירדן הממשיכים לספק מים למערכת האזורית.

נכון להיום, תפוקת כל הקידוחים כ-5,500 מ"ק"ש כ-120,000 מ"ק ליממה. כמות זאת מחולקת במלואה בשיא הצריכה בחודשים אוג'-נוב' לתושבים הקיימים ולנכסטים החדשים.

כולנו חתומים על אמנה המחייבת לעשות כל מאמץ לחלוקת מים שוויונית. המחויבות שלנו ושל המדינה למצוא פתרונות למקורות מים נוספים, לאפשר פיתוח לקליטה של הדור השני בני הערבה.

תכנית אב להספקת מים

אנחנו בשלבי תכנון תכנית האב, האמורה לתת פתרונות לתוספת מים לכמות ולאיכות ממקורות מים חיצוניים לערבה. פוטנציאל כמויות המים באזור בכל האקוֹיפריים והאיכויות הוא 51.0 מלמ"ק לשנה. ביקושי המים לשנת 2030 - 60.0-70.0 מלמ"ק לשנה. כדי

לאפשר קליטה חקלאית מלאה - 750 משקים, ישובים קהילתיים, הרחבות, יזמויות וכו'.

האפשרות המועדפת היא הבאת מים חיצוניים - מותפלים מאילת ומקידוחי ים המלח שיותפלו, למיהול במאגרים שיוקמו, מי קידוחים והמים המותפלים יעורבבו לאיכות ממוצעת של 1.6 עד 2.0 EC במקום ממוצע כיום של 2.75 EC. באיכות המים המוצעת טוענים מומחי רשות המים כי ניתן לשפר יכולים בכמות ובאיכות ולפיכך יש לדעתם לצמצם את הקצבות המים של היום שהם 70,000 מ"ק למשק לשנה.

עלות התכנית הכללית לאורך הערבה מים המלח ועד ים סוף מוערכת ביותר מ-2.5 מיליארד ₪. לוח זמנים לתכנון ולביצוע 7 שנים לפחות, עד אז להמשך קליטה ושמירת הקיים יש להמשיך לפעול לפיתוח משק המים כולל קידוחים חדשים מגמר קדיחה ועד לאספקת מים בפועל, אורך 5-2 שנים.

מרכז מבקרים לנושא המים במדבר

תחום המים הוא מרכזי, חשוב, מעניין ומיוחד יש כוונה להקים מרכז מבקרים בגבעה שמעל מאגר שיזף וברקע של שטחי עין יהב וירדן. מדובר בפרויקט חינוכי לנוער ולמבוגרים שייעשה במשותף עם האזור, חברת 'מקורות' ומגיוס תרומות, בנושאים מגוונים ומרתקים כמו:

- חיפושי המים בערבה; הידרולוגיה.
- אקוֹיפריים עמוקים: טיפול במים -

כניסת שטפון בהקמת מאגר שיזף, 2004

הקמת מאגר שיזף, 2004-2006

מאגר פארן בניה. נפח 215,000 מ"ק, 2009

- קירור, סילוק ברזל, מימן גופריתי (H₂S).
- עבודות פיתוח ומערכות הולכה.
- מאגרי מי שיטפונות ואירועי שיטפונות.
- מי שתייה - מערכות התפלה.
- מאגרים למי שתייה.
- השלכות הסכמי השלום על כמויות המים ואיכותם.
- סרטים המלווים את הפרויקטים כמו - קידוח מתחילתו ועד הפקת המים!
- מערכות ייחודיות ואופייניות לערבה - צמתי מיהול, אופטימיזציה, חלוקת המים לצרכנים, שליטה ובקרה מרחוק, תפעול ותחזוקה - היאטמות קידוחים, טיפול כימי ומכני, שימוש בחומר נפץ וכו'.
- שיטות ההשקיה במהלך השנים.

יושם דגש מיוחד לתנאי המדבר הקשים שלנו, המשלבים מים וקרע, אכלוס וחקלאות. נראה לי שמקום כזה עשוי להיות מרתק, שהמשכו בסיוור בחקלאות המתבצעת בערבה המציגה פתרונות למרות המגבלות והקשיים במצב המים. במהלך השנים נאסף חומר רב על האזור, בתחומי ההידרולוגיה, הגיאולוגיה, הגיאופיסיקה, בנושאי מים עיליים ומי תהום, מרכז כזה יכול לשמש בנוסף לבתי ספר ואורחים גם לשיתוף פעולה עם מדינות וחברות זרות לקידום שיתופי פעולה ועסקים לתחומי המים והחקלאות. מדובר ברעיון ראשוני ואשמח להרחיב ולעדכן בהתפתחותו.

עמי שחם
מנכ"ל רשות הניקוז

חנוכת מאגר שיזף

מאגר שיזף עם קיבולת של 150,000 מ"ק, משפר בצורה משמעותית את זמינות אספקת המים לחקלאות ולשתייה. נחנך בשנת 2006.

למאגר חיפוי תחתון וכיסוי צף עליון וממוקם ומשולב בתוך מאגר נקרות, המהווה כיום מאגר לתפיסת מי שטפונות. הבנייה בוצעה ע"י פינוי וניצול הסחף המקומי.

טקס הנחת אבן פינה לבניית מאגר המים האופרטיבי שיזף, נערך יחד עם חברת "מקורות", בשנת 2006.

הבנים, הרחבת ההתיישבות והגדלת הייצור והייצוא החקלאי.

מטרות המאגר:

- לקלוט את מי הקידוחים בעיקר בשעות הלילה לטובת שעות היום.
- לתת מענה לכשל בקידוחים בישראל או בירדן כרזרבה מיידית.
- לאפשר ניווד מים בתוך האזור למהילה של מים מליחים ומים שפירים.
- לשמש כעתודת מים למתפילים לצורכי שתייה (המים אינם ראויים לשתייה על פי משרד הבריאות).

אזור הערבה התיכונה שמתפרנס ברובו מחקלאות, מושפע ממזג אוויר קיצוני ומנותק ממקורות מים חיצוניים, לא יכול לוותר על מערכת מים אמינה ויציבה שתפעל באופן שוטף ותקין.

המאגר האופרטיבי בערבה, שנבנה ע"י חברת "מקורות" בהשקעה של כ-16 מיליון ₪ נועד להבטיח את רציפות אספקת המים, ניצול אופטימלי של הקידוחים והגדלת כמות השטחים החקלאיים.

ההתקדמות בשיפור אספקת המים, בשילוב פיתוח התשתיות החיוניות לאזור, יסייעו לנו בהמשך קליטת

קרה בערבה

שנת
2008

הפרלמנט בארץ השמש הנצחית - מאת: "שותה הכפר".

סדוק עמוקות ושערו וזקנו פרועים בעליל. במקום לדבר הוא מהמהם, קורא למושב "כפר" ומשתמש בביטוי "אצלנו בכפר בעמק היה מקובל..."

הפעיל הנצחי - תמיד בהנהלה או לפחות מועמד להנהלה. תמיד בפוליטיקה הפנימית ומושך בכל החוטים. בדברו הוא מרבה להזכיר את כל האנשים החשובים מהשר ומטה וכמו כן מרמז על אינפורמציה הידועה רק לו, אך לא מגלה אותה לעמך. לבוש בקפידה כפרית ומה שנקרא "מדוגם". שערו קצוץ ומגולח למשעי ונודף ריח אפטר שייב למרחקים. קיץ וחורף לבוש מכנסיים ארוכים, חולצה בפנים וחגורה. הבעת חשיבות נחה תמיד על פניו, אומרים שהיא נשארת גם כשהוא ישן.

הביטחוניסט - איש הביטחון הנצחי. מחבלים, גנבים ועוברי חוק (נערי המקום) תמיד לנגד עיניו. נסיעה ללא רישיון, התגנבות לילית לבריכת השחייה או סחיבת אבטיחים מעירה אותו לפעילות נחרצת. מרבה בעצות ביטחוניות ויודע את הפתרונות לכל בעיות הביטחון, מישראל הקטנה ועד ארה"ב הגדולה. תמיד בחולצה מרובת כיסים ולחגורתו אקדח גדול ובולט לעין, סכין קומנדו, מצפן ושני פלאפונים. בפרלמנט הוא תמיד עומד בכוננות וליד הכניסה. לעולם אינו מספק אינפורמציה ולו הפשוטה ביותר. למשל: על השאלה מה השעה? או מה שלומך? ענה: "למה אתה שואל אותי?".

איש השטח - הג'יפאי הנצחי. מחצית מחייו הוא מבלה ברחבי המדבר. מכיר כל דרך, ואדי ובור מים. הג'יפ שלו הממותקן ביותר בארץ. מפות, GPS, מכשיר קשר קרקעי ואווירי, כננת, שני

לי צורך בשעון מעורר. להקת דרורים שקבעה את ביתה על הצאלון תחת חלוני, מתכנסת לפרלמנט של בוקר. הם מתווכחים בקולי קולות בענייני הכפר השונים. כשהם מתפזרים לעיסוקם, מתחילה להמות תור אחת שנשמעת מתלוננת בקצב אחיד וקבוע על בעלה: "שכחת להחליף מנורה במטבח, המים נוזלים בניאגרה, הבטחת לכסח את הדשא"... וכך, ללא פסקים ונקודות וללא לאות, עוד ועוד ועוד. לבסוף כשהיא מתעייפת, מתחילים להתווכח זוג בולבולים בענייני היום: "להיכנס לעזה או למגן את שדרות? מי עדיף, ביבי או ברק? ליכוד או קדימה?". מרוב מהומה ורעש, אני ער לגמרי וקם. לאחר הקפה אני מאכיל את כל החיות. תחילה את הדגים, אחר כך שואל את הכלבה לשלומה הבוקר אלא שהחתולה כבר מנדנדת: "תן כבר ארוחת בוקר". לבסוף אני מאכיל ומעודד את הברווזים לפצוח במעשה הריבוי.

מפה לשם אני ממחר על הטוסטוס לקפה השני, בפרלמנט היומי במחסן של ר. חשוב לדעת, כי הערבה היא אזור מרובה פרלמנטים של בוקר, ממינים וסוגים שונים ומשונים. הפרלמנטים מתחלקים לפי גיל, חברות היושבים בו, שעת ההשכמה ועניינים נוספים.

הפרלמנט שלנו, של הוותיקים, מחשיב את עצמו ראש וראשון והוא מחליט בעניינים מקומיים, ארציים, עולמיים ויקומיים. מי ומי בין באי הפרלמנט?

המוזיק הקולקי (ברוסית) - איכר, בעל אחוזה) - איכר, רפתן בן רפתן, רצוי מה'עמק', לבוש קצר ומרושל קיץ וחורף, נועל סנדלים ישנים, כולל בחתונות והלוויות. עור כפות רגליו

הערבה היא ארץ חבל ייחודי בארץ ואולי אף בעולם כולו. למעשה זהו עמק ארוך וצר, מדברי וצחיח, חם מאד בקיץ וקר מאד בלילות החורף. העמק מנוקד מעט נווי מדבר קטנים הבולטים בצבעם הירוק על רקע החום-צהבהב האין סופי שמסביב. הערבה היא מקום קטן ונידח, למרות שאורכה כמחצית מאורך המדינה כולה. למקומות קטנים ונדחים, יש אפיונים אנושיים והתנהגותיים המיוחדים להם.

מספר התושבים מועט, כל כך מועט, שהם נכנסים ברב קומתי תל-אביבי אחד. בכינוי העממי נקראת הערבה 'ארץ השמש הנצחית' (ראה הכניסה למושב עין יהב), אבל בפי תושביה 'ארץ האבק, הזבובים והפלפל'. האבק על שום מעשה סיזיפוס. אתה מנקה אבק מהשולחן במרפסת בבוקר, רק על מנת שתוכל לנקות אותו בשנית אחר הצהריים. זאת על שום שהמנקה הגדול והחרוץ - הגשם, מגיע פעמים ספורות בשנה. זבובים על שום שבקיץ הם אדוני המקום האמיתיים. לירח הגענו אבל הזבובים חזקים מאיתנו. ופלפל משום שזהו הגידול העיקרי בערבה, והמקומיים נשבעים שהוא הטעים ביותר בעולם כולו (בניגוד למקובל, דווקא הצהוב).

כבר קבעו מייסדי המקום כי הסנדוויץ' המנצח הוא: פרוסה עבה של לחם טרי, שכבה נדיבה של מיונז מעודן, ופלפל שנבצעה ביד לחצי ומונח עליהם. מעדן זה ללא ספק הוא הפתיחה ליום מוצלח ושמש. בוקר בוקר אני מתעורר באור ראשון, בשעות שונות על פי עונות השנה. אין

קרה בערבה (המשך)

ארוכות בפרלמנט וכשהוא מסיים כולם מביטים זה בזה ושואלים: "מה הוא אמר?" ישנה גרסה שגם הוא לא יודע מה הוא אמר. מעבר לדיבורים הוא חבר חבר, אבל מציק כרוני.

ידי זהב - בגדיו תמיד עם כתמי שמן וציפורניו שחורות. בכפר קטן ומבודד אם הוא לא היה קיים, היה צריך להמציא אותו. מתקן הכול, ממכונת כביסה ועד טרקטור, ממאביס הודים ועד מכוניות, ממחשבי שדה ועד טוסטר. הוא מרגיש בקצות אצבעותיו את החומרים למיניהם, ברזל ופלסטיק, אספלט ועץ. ויש אומרים שהוא שומע את החשמל זורם בחוטים. בכיסיו תמיד יש מוסך שלם, מפתחות, מברגים, ברגים ומסמרים.

הוא לא רק מתקן לכולם זה שלושים שנה את הדרוש תיקון, אלא גם זוכר את כל הדגמים של הטרקטורים, הטוסטוסים, האופנועים ומה לא?

מד מליחות, מד לחות ועוד מכשירים שונים ומשונים. שקית פלסטיק עם ידיות שהוא נושא בידו תמיד, מכילה את כל העיתונות החקלאית העדכנית שיוצאת לאור בארץ. ייחודו הוא בכך, שהוא חש את הצמח ורואה את מצוקותיו, לא רק לפניו, אלא גם לפני שהצמח יודע על כך. יש אומרים שהוא יוצא כלילה לשוחח עם הצמחים וגם מבין לליבם.

הצדיק הממורמר - לבוש תמיד מעיל דק או עבה וישן. כובע טמבל מקופל מלפנים גורם לו להראות כמו הכובע. לכל נושא מתנגד ועל כל עניין מתמרמר, מהחלטות ההנהלה ועד ניהול הצרכנייה. שלא לדבר על הנוי, בריכת השחייה וועדת תרבות. הכול מפריע לו: כלבים במסיבות, נסיעה מהירה בכבישי המושב, רעש משאיות, ריח הודים ועוד ועוד. לעומת זאת, הוא תמיד בסדר וצודק, מדבר

גריקנים למים תלויים בצדדים ושני פרוג'קטורים בגג, אחד לפנים ואחד לאחור. ערכת קפה ומנות קרב ועוד כהנה וכהנה. לראשו כובע אוסטרלי, לרגליו מכנסי רכיבה ונועל תמיד מגפיים. תמיד יביא לפרלמנט תגליות חדשות: מאובנים, בור מים עתיק, ציפור נודדת נדירה שראה או צמח מדברי מיוחד שהביא איתו, שמוריד כולסטרוול, מחזק את הזיכרון ומשמח את הלב.

המצטיין - לפי תושבי המקום החקלאי הטוב ביותר בכפר, בערבה ובעולם כולו. כל המחקרים, החידושים והידע תחת ידו. זנים, שיטות גידול, מים, דשן, ריסוס ועוד כהנה וכהנה. מתחלק בידע עם כולם, על אף שהלשונות הרעים מדמים אותו לפולניה ששוכחת פרט קטן במתכון העוגה - מה שגורם לה ליפול. בכיסו חולצתו נמצאים תמיד עט, מדחום, נייר לקמוס, זכוכית מגדלת,

כולל מנועים וכל שאר החלקים. אלוף האלתורים, שהם בסופו של דבר יותר טובים מהחלק האורגינאלי. יש לו סקרנות של ילד. תן לו מכשיר או מכונה שהוא לא ראה עד היום והוא ישכח שדה ובית, אוכל ושינה עד שיעמוד על צפונותיו.

בעל החלומות - בוקר אחד קמנו וגילינו איכר מזן אחר. הוא פרש מעסקי החומר והתמסר לעסקי הרוח בלבד.

את זמנו ומחשבתו הוא מקדיש לקולנוע, ספרות והיסטוריה ובעיקר לפילוסופיה. בפי באי הפרלמנט הוא מכונה "פלסף". מטבעו הוא תמיד יערער על כל קביעה, הנחה וטענה. יעלה רעיונות מוזרים והזויים ועם זאת תמיד מעוררי מחשבה ולעיתים אי נחת. כוחו הגדול הוא בהקשבה למה שלא נאמר, והתובנות העתידיות שלו מגרות את המחשבה ומעוררות יכוחים.

שוטה הכפר - כפר ללא שוטה שהוא גם על תקן ליצן החצר איננו כפר שהגיע לכלל בשלות. תפקידו לומר את מה שכולם חושבים אבל לא מעזים להגיד. תמיד יראה לכולם את המגוון והמצחיק. תמיד יתמוך בחריגים, בחלשים ובמוזרים. איש האמיתות והצחוקים, הסמוי מהעין והשכל, אך השמור לנבכי הלב והנשמה. ידו בכל יד כל-בו. בכיסו תמיד ראי קטן והוא מרבה לנפנף למולנו ללא חשש, הוא מזכיר לנו את מה שרצינו לשכוח ומראה לנו את מה שאיננו רוצים לראות.

ואסיים בויכוח לדוגמה בפרלמנט הבוקר היומי. לפני כחודשיים נערך דיון יסודי וחשוב בענייני מזג האוויר. פתח ואמר הפעיל הנצחי: חברים, קרות כבר לא יהיו, אין מה לפחד. כבר שמונה שנים לא ראינו צל קרה ובאלסקה הרי נמסים הקרחונים בחורף, כך שאין מה

לדאוג. שמעתי גם משר החקלאות שממונה על התחזית המטאורולוגית, שלא תהיה קרה. אבל אם בכל זאת תהיה, סמכו עלי, אני כבר אדבר עם מי שצריך על מה שצריך. התחכם בעל החלומות ואמר: ואם בכל זאת תהיה קרה? הרי כבר דויד יום- הפילוסוף האנגלי, גרס שאין הוכחה שמחר תזרח השמש, על אחת כמה וכמה שבלילה תבוא קרה. קפץ ואמר הביטחוניסט: תקשיבו, בלילות קרים צריך להגביר את השמירה בלילה כי הגנבים יודעים שאנחנו תחת השמיכות. מי מתנדב לצאת לסיור איתי בלילה? קריאות כלליות הפסיקו את דבריו: די כבר, הרי אין לנו גניבות כבר שנתיים. שוטה הכפר הצביע וביקש לדבר: הגנבים הרי לא מצליחים למצוא את הישוב ביום, איך ימצאו בלילה? אפילו אני לילה אחד חיפשתי אותו חצי לילה. כולם צחקו. ידי זהב מוציא מכיסו מפתח שוודי, מסובב אותו שמאלה

קרה בערבה (המשך)

וימינה ואומר: בקלי קלות אני מסדר לכולם פריסת פלסטיק על בתי הרשת וחסל סדר קרה. הצדיק הממורמר קם וצועד למרכז הפרלמנט: ידעתי שזה יבוא, בהכל אשמה ההנהלה, למה היא לא עושה משהו? ואיפה הנוער? מה יהיה עם הנוער? והריח הזה של הפרות. כולם משתיקים אותו ושואלים: מה הוא אומר? על מה הוא מדבר? המוזיק הקולקי מהסה את כולם ומהמם אט אט: אצלנו ב'עמק' יש טכס להורדת גשם, אולי נבדוק אם יש טכס להרחקת קרה? איש השטח מעלה רעיון אחר. תראו הוא אומר: במדבר חם ביום וקר בלילה - זה כימיה. אולי נדבר עם הבדואים שחיים במדבר ונראה מה דעתם. המצטיין מסכם: פרלמנט יקר, מדעית לא הייתה קרה שמונה שנים, כדור הארץ מתחמם כך שכנראה פסו קרות מן העולם. בואו נסכם פשוט שלא תהיה קרה. על כך כולם מסכימים ומחליטים בברור: קרה לא תהיה. ורק שוטה הכפר ממלמל: האנגלים אומרים שעל מזג האוויר אין לאף אחד שליטה, כך שנשאר רק לדבר עליו.

לאחר אזכור כל הקרות משנת שבעים ואילך, הקרות הגדולות והקטנות, הקרות הקרינתיות והזוחלות, הנזקים שחוללו ודרכי ההתגוננות שנוסו ברבות השנים, מהליקופטרים שריחפו לילה שלם מעל השדות ועד הבערת צמיגים, מוונטילטורים ענקיים שהובאו מארה"ב במיוחד ועד חיבור אגוז הטרקטור למערכת ההשקיה. לבסוף, הוכח שחממה ורשתות צל הן הפתרון הנכון (שנתגלה בדרך מקרה).

לא חלפו אלא עשרה ימים וחטפנו את הקרה הגרועה מכל. כנראה שהפרלמנט הרחיק לכת וקרא תיגר על חוקי הטבע.
כתב: דודו צוק. צילומים: דני הדס

חידון טריוויה

- 1 מיהו הסופר שביקר בערבה בשנת 1960?
- 2 כמה קידוחי מים בערבה?
- 3 מה אורכה של הערבה?
- 4 מהי אדמת רג?
- 5 באיזה ישוב נמצאו שרידי מערכת בארות שרשרת קדומה?
- 6 מספרן הכולל של המשפחות החיות בערבה?
- 7 מה אורכו של נחל נקרות?
- 8 מה משותף ליפרוק המדבר, אטד ערבי ורותם?
- 9 מי שר החקלאות היום בממשלת ישראל?
- 10 מי היה ראש המועצה השני בערבה?
- 11 לאיזה ישוב הגיעו התאילנדים הראשונים בשנת 8-1987?
- 12 מי הם האנשים בערבה המאמינים שכאן יעבור המשיח?
- 13 באיזה ספר בתנ"ך נזכרת הערבה?
- 14 איך נקרא לפנים ים המלח?
- 15 היכן הייתה לפנים תחנת משטרה בריטית וסמל מאבנים לבנות PALESTINE POLICE?
- 16 מנה שמות 4 הסכרים בערבה?
- 17 באיזה מושב נמצא מטע התמרים הגדול ביותר?
- 18 מיהו צופר?
- 19 היכן נמצא מעין רחל ומה מקור שמו?

בהצלחה !!!!

תשובות בעמוד 87

שמורת שיזף - שמורת טבע אמיתית

לאחר 27 שנים חתם סוף-סוף שר הפנים. מעתה שמורת שיזף היא שמורת טבע.

המודעות לאיכות הסביבה הביאה להצפה תקשורתית בנושא ולהכרזה על שטחים כשמורים. הכרזה כזו היא אחד הכלים היעילים לשמירה על משאבים טבעיים משום שהיא מספקת רובד של הגנה בעיקר בהחלטות של תכנון ובנייה שעלולות לפגוע באזור המוכרז.

הכרזה על שמורה כרוכה בתהליך ארוך, שבסופו שר הפנים מאשר את הכרזת השמורה, אך לא לפני שהתוכנית אושרה במוסדות התכנון, קיבלה חוות דעת ממערכת הביטחון, ממועצת גנים לאומיים ושמורות טבע, מהמשרד להגנת הסביבה, מהרשות המקומית וממוסדות נוספים. ישנן שמורות שמוכרזות בתהליך מהיר, אך במידה ויש מתנגדים רבים או אם השמורה נמצאת בשטח בעל ערך נדל"ני, התהליך יכול להימשך גם עשור ויותר. בחודש דצמבר יתקיים טקס חגיגי לציון ההכרזה בראשות מנכ"ל רשות שמורות הטבע, אלי אמיתי, ונציגי רשות שמורות הטבע.

ערכה: אוסי ניר

הידעת?

המילה 'שמורה' באה מן הפועל לשמור. שמורת טבע - היא אזור שבו נשמרים הנוף, הצמחים ובעלי החיים, ובו הם מוגנים על-פי חוק המחייב את כל אזרחי המדינה ואת רשויות השלטון בישראל. מקום שהוכרז כשמורת טבע - נשמר כשטח פתוח; אסור לעשות בו שינויים כלשהם, ובכלל זה אסור לבנות בו כמובן.

שמורות הטבע נועדו לשמור על המגוון של סוגי הנוף, הצמחים ובעלי החיים בישראל, כדי למנוע את היעלמותם של צורות נוף כמו מערות או חולות, של מקורות מים - נחלים או מפלים, של צמחי בר - כגון כלניות ואירוסים, או של בעלי חיים - נשרים, נמרים, יעלים ועוד...

צילומים באדיבות אתר חצבה, רבקה אופנבר, נטע אור

- רבות של כסף קטן שתורמים ילדים מתוך תקציבם האישי.
- הקמת מצפורים בכל רחבי הערבה השיטפונות
- הקמת חניונים לאורך כביש הערבה מבצעי שתילת נוי בישובים
- הקמת פארק ספיר
- תמיכה מסיבית במו"פ ערבה ועוד ועוד...

האם מישהו מתאר לעצמו איך הייתה נראית הערבה ללא כל אלו? אולי מן הראוי שגם ילדינו יתרמו לקופסה הכחולה כמו פעם וידעו שגם הם שותפים?

על פעילותה של קק"ל נאמר בהזדמנות זו, לתורמים מרחבי העולם, לאנשיה, ממקבלי ההחלטות ועד אחרון העובדים תודה אחת גדולה. הערבה מצדיעה לקק"ל.

אמנון נבון

מאז הקמתה, נוספו לקרן הקיימת תפקידים רבים כתמיכה בהתיישבות בשמירה על נוף הארץ ורווחת תושביה. בחלוף יובל שנים להתיישבות בערבה אי אפשר שלא להזכיר מוסד חשוב זה שמלווה את הערבה מתחילת דרכה תוך השקעה גדולה ומעורבות במגוון רב של תחומים שאנו נתקלים בהם מדי יום ואיננו נותנים את הדעת מי עומד מאחוריהם.

- מבלי להתייחס לשאר פעולותיה של קק"ל ברחבי הארץ, אתייחס כאן לפעילותה בערבה במשך שנים רבות:
- הכשרת שטחי העיבוד והישובים
- מילוי אדמת חול על החמאדות
- ניקוז הנחלים והגנה מפני שיטפונות
- דרכים בשטחים ובין הישובים

אנו נתקלים פעמים רבות בשם "קרן קיימת לישראל". יש כאלו שזה נשמע להם מובן מאליו, לאחרים מזכיר השם את הסרט סלאח שבתי שהצליח להוציא דיבת קק"ל לרעה.

הקרן הקיימת נוסדה בשנת 1901 על ידי הקונגרס הציוני, על מנת לאסוף כסף לרכישת קרקעות להתיישבות יהודית. קופסאות כחולות חולקו ברחבי הגולה ויהודים בכל רחבי תבל תרמו מכספם למען מטרה חשובה זו. נדמה לי שרבים מאיתנו זוכרים את הקופסה הכחולה שניצבה בכל כיתה בבתי ספרנו ואנו נתבקשנו לתרום מדי יום שיש!

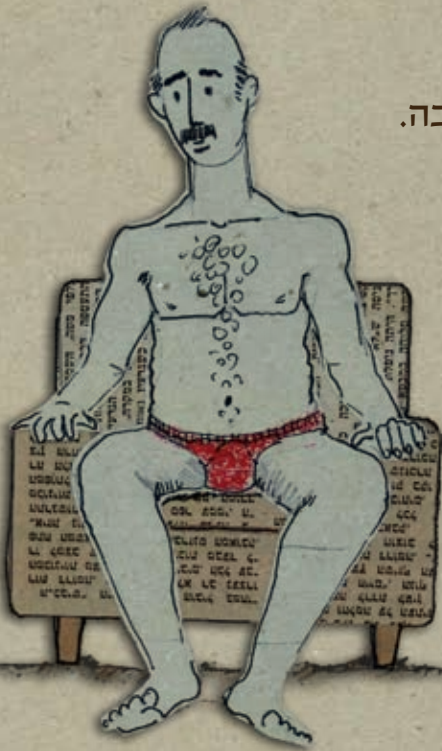
הזדמן לי לבקר לאחרונה במשרד קק"ל באוסטרליה ושם ראיתי איך מוציאים את הכסף מקופסאות כחולות הנמצאות עדיין בבתיים רבים, מטבעות

שלום נורמן, לשעבר שליח קק"ל בסידני, אוסטרליה

תשובות

- 1 נתן אלטרמן
- 2 52 קידוחי מים
- 3 אורכה של הערבה התיכונה 70 ק"מ על כביש הערבה.
הערבה כ- 175
- 4 אדמת חמאדה
- 5 בארות שרשרת - בעין יהב
- 6 כ-700 משפחות
- 7 כ- 60 ק"מ
- 8 מצויים בערוצים מסדר גבוה העשירים במי תהום
- 9 שלום שמחון
- 10 חיליק איזנבאום - טבע מעין יהב
- 11 פארן
- 12 תושבי עיר אובות
- 13 שמו של החבל, "הערבה", הוא מקראי. כאשר משה רבינו מסכם את מסלול ההליכה של שבטי ישראל בספר דברים הוא כותב: "רב-לכם שבת, בָּהָר הַזֶּה. פָּנוּ וּסְעוּ לָכֶם, וּבָאוּ הָרַ הָאֲמָרִי וְאֵל כָּל שְׂכֵנֵי, בְּעֶרְבָה בָּהָר וּבְשִׁפְלָה וּבְנֶגֶב, וּבְחוּף הַיָּם אֲרָץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבָּנוֹן, עַד הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר-פְּרָת. (א', ו-ז')."
- 14 ים הערבה, ים המוות
- 15 באזור המחנה הצבאי היום
- 16 נקרות, עשת, עידן, חצבה
- 17 חצבה
- 18 החבר של איוב
- 19 מעין רחל נמצא כ-3 ק"מ צפון מערבית לספיר והיה מקור המים הראשון בערבה. המעין יבש במשך השנים וכל מי שמטייל בשטח ודאי מכיר. שמו הערבי היה עין חרוף (רחלה=כבשה).

שאלות בעמוד 83

חדש בערבה: פרויקט "לימוד ערבה"

מארגני לימוד ערבה פועלים למען קבלת חסות ושייכות לארגון "לימוד" העולמי שמרכזו בלונדון.

החל מחודש ינואר התקיימו מפגשי חשיפה ליצירת עניין והכרות עם פרויקט "לימוד" בקרב תושבי הערבה התיכונה.

המפגשים נערכו בהנחיית נציגי בית המדרש "במדבר" מירוחם. המשימה הראשונה שלנו הייתה מכוונת להקמת קבוצת מחויבות התנדבותית. מאחר ופרויקט "לימוד" מבוסס על פעילות מתנדבים, חשוב היה לנו לקרב את מפגשי הלימוד בהם קיימנו שיח במתכונת של "חברותא" סביב נושאים שונים. נערכו 6 מפגשי חשיפה - "עד הבית", בכל יישובי הערבה. למדנו יחדיו טקסטים מן המקורות היהודיים, מקרא, תלמוד משנה אגדות וגם טקסטים ספרותיים ופילוסופיים מתרבות העולם. השתתפו בכל מפגשי החשיפה כ-90 איש. חלקם חזרו והשתתפו במרבית המפגשים. המשתתפים דיווחו על עניין רב בפעילות.

לסיכום ניתן למנות חמישה הישגים ממפגשי החשיפה:

1. עליה בכמות המשתתפים מידי מפגש.
2. נוצרה קבוצת אנשים שיענו בעתיד לפעילות התנדבותית ולהפקת כנסים של "לימוד ערבה".
3. הנאה מן המפגשים ומפעילות ה"לימוד".
4. נערכו פעילויות חשיפה לקראת הפעילות בשנה הבאה.
5. כ-60 איש נרשמו לפעילות אקטיבית ולהתנדבות שוטפת.

מה בעתיד?

במהלך השנה הקרובה מתוכננים 18 מפגשים, לימוד במסגרת חברותות סביב נושאים הנחלקים לשלוש קבוצות.

גולת הכותרת של פעילות "לימוד ערבה" היא הפקת כנסים חווייתיים מגווני מרצים, סדנאות, משתתפים, נושאים ותכנים יוצרי עניין. כ-15 לאוקטובר, התקיים בספיר הכנס הראשון. זו הייתה חגיגה אמיתית, חוויה מרוממת רוח. מארגני הכנס כולם מתנדבים הפועלים במסגרת פעילות שוטפת של "לימוד ערבה", בחרו במרצים, גם הם כולם מתנדבים, מכל גווי הקשת הפוליטית, החילונית, הדתית-קונסרבטיבים, רפורמים, אורתודוקסים. במגוון נושאים: יהדות, אקטואליה, היסטוריה, פילוסופיה, דרמה ודמיון מודרך, ניו אייג', פיוט וניגונים מסורתיים, עיון ולימוד בטקסטים שונים, ואף סרטים. בכנס השתתפו תושבי הערבה ואף אנשים ממקומות שונים ברחבי הארץ שהגיעו במיוחד לערבה. בכל שעה יכלו המשתתפים לבחור סדנא או הרצאה מבין 4-5 פעילויות שהתקיימו בו זמנית. בעקבות ניסיון חיובי זה שוקד צוות ה"לימוד" על הכנתו של כנס החורף אשר יתקיים בימים חמישי - שישי 18-19 בפברואר 2010 ד' ה' באדר.

אל תחמיצו את החוויה!

למפגשים העוסקים בנושא שהפך להיות אקטואלי ורלבנטי - העיסוק בזהות היהודית שלנו.

לצורך התרשמות ולמידה אודות ארגון "לימוד" העולמי, שלחנו במהלך חג חנוכה, נציגים לכנס "לימוד גליל" ולכנס השנתי של "לימוד בריטניה". למדנו רבות מההפקה המרשימה של הכנס בוורוויק, אנגליה וקיבלנו הכשרה במפגשים במסגרת "לימוד אינטרנשיונל".

בחודש יוני 2009, נסעה נציגה מהערבה לכנס "לימוד" "oz" בסידני אוסטרליה. המטרה הייתה ליצור גשר, קשר ותקשורת ישירה עם אנשי "לימוד" אוסטרליה ולהניח תשתית למערכת קשרים עתידית.

מטרת לימוד ערבה היא:

לכנס בערבה כנסים ופעילויות רבות משתתפים המופנות לתושבי האזור ולתושבי חוץ.

"לימוד" עוסק בהעמקת הזהות היהודית ולמידת עומק של מקורות יהודיים וטקסטים מתרבות העולם היהודי וההגות העולמית, תוך כדי תהליך חיברות קהילתי בעזרת פעולות התנדבותיות. הפרויקט ניזון וממומן על ידי שותפות 2000 הסוכנות היהודית ובעזרת מתנ"ס ערבה.

"לימוד" הגיע לערבה התיכונה בזכות פעילי קבוצת AAP (שותפות ערבה אוסטרליה) שהשתתפו במפגשי "לימוד" באוסטרליה, התלהבו מהרעיון, מהתכנים ומהאנרגיות שגילו שם והציעו להקים את "לימוד ערבה" עם אופציה לשתף את אזורי השותפות השכנים, תמר אילות ואילת כש"לימוד גליל" הפועל כבר כמה שנים יהווה לדוגמה לפרויקט בערבה.

הבידוד והריחוק שלנו מכל אזור אחר בארץ מעודד צורך ליצור אצלנו חיי קהילה תוססים הנותנים מענה גם לצדדים אינטלקטואליים וגם

החלק הראשון בשנה יעסוק "בסימן התחלות חדשות" למשל: חגי תשרי, סליחות - צוהר לעולם הפיוט, "המבול" - היוצר שהתקלקלה יצירתו, נשים ראשונות במקרא, ועוד. בחלק השני נעסוק ב"משפחות ראשונות" למשל: אחים ראשונים: קין והבל - סיפור הרצח הראשון, המשפחה העברית הראשונה, אמהות ובנות בספר בראשית. בחלק השלישי נעסוק ב"מסורת ממשיכה ונוצרת" למשל: והגדת לבינך - יצירת אתוס ומסורת, בין אישה לשפחה - על הגר ושרה, השוואה בין מגילת העצמאות למקורות היהדות בנושא קיבוץ גלויות, 'רושלים אורו של עולם' - האומנם? על בחירה של מקומות מקודשים, אב - בנים - עם ישראל - ברכות יעקב לבניו, ועוד.

כדי ליצור פלורליזם וגיוון וכדי לשתף במפגשים סגנונות, גישות ותפיסות יהודיות מגוונות פנינו למנחים מן האזור ומחוצה לו.

המרצים שמוזמנים להרצות עושים זאת ברוח לימוד בהתנדבות. גם תושבי הערבה אשר מפעילים את הפרויקט עושים זאת בהתנדבות וכנתינה לקהילה.

כעת אנו שוקדים על פרסומו של כנס הערבה בדרך רחבה ככל שניתן כדי להגיע לקהל משתתפים גם מקרב יהודי אוסטרליה ומקרב עולי אוסטרליה בישראל, כמו גם מקרב תושבי הנגב וכלל הציבור הישראלי.

בהיותו של פרויקט ה"לימוד" אירוע קהילתי בערבה, אנו תולים תקוות שיחולל תהליך מבורך בקהילה שלנו ויתרום הן לעצם חווית הלימוד והרחבת האופקים, והן לדיון בזהות היהודית - ציונית שלנו ולהרחבת השיח בקהילה.

תודה לצוות המוביל של ה'לימוד'

לראשונה בערבה: מדרשה למנהיגות חברתית

כגיל הזה במעבר בין שתי המסגרות התובעניות, בי"ס וצבא, ולפני הכניסה ל"מירוץ החיים", ישנה פתיחות רבה אל הנושאים השונים, רצון גדול ללמוד, לעשות ולהתפתח.

מתוך דבריו של רן שדה, מרעין המייסדים, בטקס פתיחת המכינה:

"לא אנשי טקסים אנחנו. אף על פי כן, אני מרגיש צורך עז להתגבר על אי הנוחות, בעיקר כדי להודות לאנשים כה רבים, מבית ומחוץ, אשר נרתמו והתגייסו עימנו לקדחת העשייה הזו. מתוך אמונה ותקווה גדולה כי אנו עמלים למען מטרה ראויה וחושבה מאין כמוה לעת הזו. מתוך הבנה כי הגיעו זמנים בהם אין לנו ברירה אלא לחזור ולדון בשאלות החברתיות-קהילתיות, ובשאלות הגדולות שהעסיקו כה רבות את דור ההורים והסבים ונזנחו במעט במרוצת השנים. שאלות של זהות אישית וחברתית, שאלות של שייכות לחברה ושייכות לשרשינו. עלינו לחזור ולהזכיר לעצמנו כי רב המשותף על השונה בין חלקי החברה השונים, שיש דרכים לנהל מחלוקות בלי לשרוף גשרים. עלינו לעשות מאמצים להשגת איזון טוב יותר בין העיסוק בחומר וברוח

בערבה. ערכים שלא נס לחם אפילו אחרי 50 שנות התיישבות".

הגוף הרשמי המפעיל את המכינה בערבה הוא עמותת "בין השיטין" המונה 25 חברים מישובי הערבה בעיקר ומחוצה לה.

במושב חצבה שכלב הערבה התחילו 21 חניכים את המכינה הקדם צבאית הראשונה בערבה. מתכונת המכינה אושרה על ידי משרד החינוך ומשרד הביטחון. במדרשה יחנכו לערכי יהדות, ציונות, תרומה למדינה ולקהילה, לערך עבודת האדמה ושמירת הסביבה, להומניזם, לשיוויון ולכבוד הזולת.

לדברי המייסדים: "ההתיישבות בערבה היא סמל ומופת לציונות, לגבורת הרוח ולערכות הדדית. התנאים הקשים באזור זה ולעומתם שגשוג החקלאות והמושבים. זהו סיפורה של הערבה: עבודה קשה, נחישות ואמונה עמוקה בדרך. הקהילה בערבה איכותית מאוד ובהתיישבות בערבה קיימים אתגרים חברתיים מרובים כמו גם הצורך בזהות רוחנית, יהודית, חברתית ולאומית. פרק הזמן בין סיום התיכון ובין הגיוס לצה"ל (או השירות הלאומי) הינו חלון הזדמנויות יחיד במינו במסלול חייו של המתבגר הישראלי. בנקודת הזמן הזו,

החניכים, הם בוגרי יב' מכל קצוות הארץ - קיבוצים, מושבים, עיירות פיתוח וערים, חילונים לצד מסורתיים ודתיים. החניכים לוקחים חלק בפרויקטים בחקלאות, יתנדבו פעם בשבוע ל"יום קהילה" שיכלול, בין היתר, סיוע בבתי הספר, עזרה לאוכלוסיה המתבגרת ובפרויקטים סביבתיים ויעברו אימוני כושר במסגרת ההכנה לצה"ל.

היזמה לפתיחת המדרשה נולדה אצל בני הדור השני במושב חצבה המכונים על ידי ראש המועצה "בני הדור השני המואר". עזרא רבינס, ראש המועצה כתב לשר החינוך: "אנחנו בערבה התיכונה גאים לראות, כי ערכים כמו אהבת הארץ, נתינה, התנדבות ועשייה הם נר לרגליו של הדור השני והשלישי

מתוך דבריו של אבישי ברמן, מנהל המכינה בטקס הפתיחה:

"ביום הכיפורים, רגע לפני תפילת העמידה של מוסף, עומד שליח הציבור, החזן, ונושא תפילה אל בורא עולם כי יצליח את דרכו כשליחו של הקהל. כך הוא אומר, ואני קורא זאת בקיצור:

"הנני העני ממעש, נרעש ונפחד מפחד יושב תהילות ישראל, באתי לעמוד ולהתחנן לפניך על עמך ישראל אשר שלחוני, ואף על פי שאיני כדאי והגון לכך. לכן אבקש ממך אלוהי אברהם, אלוהי יצחק

ואלוהי יעקב... היה נא מצליח דרכי אשר אנוכי הולך... ואל יבושו בי ואל אבוש בם. וקבל תפילתי כתפילת זקן ורגיל ופרקו נאה וזקנו מגודל וקולו נעים ומעורב בדעת עם הבריות... ויהי רצון... שכל המלאכים שהם פועלי תפילות יביאו תפילתי לפני כסא כבודך... ברוך אתה שומע תפילה".

אף אני נרגש ומעט נפחד, מודע לאחריות הרבה המוטלת עליי ועל שותפיי להיות שליחם של ציבור, שליחם של ערכים ורעיונות המובילים לחיי מעשה. אנו מקימים כאן היום "מכינה ישראלית למנהיגות חברתית" ושמה "ערבה".

מנהיגות היא מילה אשר ראוי להשתמש בה במשורה. מבחנה העיקרי הוא מבחן המעשה. אולם בדור בו אנו חיים, דור של חוסר בהירות, של בלבול גדול, דור בו מנהיגות מתחברת לעיתים קרובות מדי לקומבינות, תככים ועשייה מתוך מניעים אישיים, ראוי ללמוד את התחום, ראוי להעמיק את השורשים היהודיים והאוניברסאליים, על מנת

ולזכור תמיד מה הוא האמצעי ומהי המהות. חלילה לנו מלהתייחס לחינוך ילדינו ולקיומינו כקהילה בוגרת בריאה ומתפתחת כאל דבר מה הקורה מאלין, ללא צורך בעבודה וחשיבה יומיומית סיזיפית אינסופית המפיחה ומזינה תהליכי בנייה וצמיחה.

אנחנו עומדים כאן היום, בפתיחה החגיגית עם תקוות וציפיות רבות וההתרגשות גדולה. יחד עם זאת, זוהי התחלה. וכטבען של התחלות, מרגשות ככל שיהיו, מיד לאחריהן יש את הדרך והיא החלק החשוב והיא לאו דווקא קלה וזוהרת תמיד והיא רצופת אתגרים, עליות ומורדות.

נצטרך להתכונן למעבר בין השלבים המוקדמים רוויי חדוות היצירה לבין השגרה המחייבת והתובענית. ומי ייתן ונתמודד יפה עם מבחנים אלו.

מחזור א' היקר, קודם כל - ברוכים הבאים לערכה ובהצלחה. לקחתם על עצמכם החלטה אמיצה להגיע למקום חדש - מקום בהקמה. החלטה ששמה אתכם בצד של המאמינים בפרויקט ובאנשים העומדים מאחוריו. החלטה ששמה אתכם שותפים בכירים בעיצוב אופייה של המכינה בערבה ובהטבעת חלק ניכר מה-DNA של המקום. אי לכך, מונחת על כתפיכם אחריות גדולה מאין כמוה. לפי הדיווחים הראשונים מהצוות, אני צופה ומצפה שתעמדו בה בכבוד.

אנחנו מצידנו, נשתדל לספק את התשתית הפיזית והאנושית הטובה ביותר. אני חושב שלא יוכלנו לקוות לסגל הדרכה איכותי וראוי יותר. זכות גדולה ומתנה ענקית העניקה לנו מדרשת עין פרת, בהקצאתה עבורנו את אבישי ברמן כראש המכינה".

לפעול ולהשפיע בכיוון נכון ומתוך מניעים ראויים. רבים מדי מאיתנו נוטים לחשוב כי משימתיות וחלוציות הינם מושגים השייכים לעבר. בעיניי המושגים חיים ואקטואליים כבעבר. משימת כל דור היא לצקת אל תוך כותרות אלו את משמעותן העכשווית. מבחינה זו, הקמת מכינה בערבה זחלוציות ומשימתיות ממדרגה ראשונה בסגנון המאה ה-21.

למכינה המוקמת כאן היום יש דברים רבים ומגוונים לקבל מנופי הערבה, אנשיה ורוח המקום ואנו ננסה לנצל זאת עד כמה שניתן. יש לנו התחושה והתקווה שגם המכינה דרך פעולתה במקום, תעורר ותחיה נושאים שונים הקשורים בלמידה, תרומה לקהילה, יהדות, ציונות ועוד ובכך תחזיר במשהו על שנקבל.

לראשונה בערבה (המשך)

החניכים עם ראש המועצה, עזרא רבינס ושר התיירות, טטס מיסד'ניקוב.

הידעת?

1. בארץ קיימות 36 מכינות קדם צבאיות.
2. המכינה הראשונה הוקמה בשנת 1987.
3. המכינות הכלליות (החילוניות והמעורבות) קמו לאחר רצח רבין.
4. בשנת תשס"ט למדו במכינות 2,100 שמיניסטים שסיימו תיכון ודחו את שירותם הצבאי.
5. בשנת 9-2008 (תשס"ט) צה"ל אישר 2,100 בקשות לדחיית שירות (מספר דחיות שירות כמספר המבקשים).
6. חניכי המכינות הממשיכים לקצונה ותפקידי פיקוד גבוה פי 2 משיעור זה בקרב כלל המתגייסים לצה"ל.

ערכה: אוסי ניר

המפגש איתכם השבוע נותן לי תקווה גדולה כי ביכולתנו לעשות כאן שנה נהדרת. אני מאמין בכם מאוד ומצפה מכם להיות פורצי הדרך למחזורים הבאים אשר ימצבו את המכינה בשורה הראשונה של המכינות הכלליות בישראל. אין סיבה שלא נהיה שם.

לסיום, חממות רבות פזורות בתוך המושב ובסמוך לו. והיום, כולנו שותפים בהקמתה של חממה נוספת. מי ייתן וחממה זו תעניק תנאים אידיאליים לתהליך הגידול המתרחש בה. מי ייתן ומחממה זו יצאו פירות שונים אשר יעשו, יובילו, ישנו, ויהוו מקור גאווה לכולנו."

שמעתי לאחרונה מפעם לפעם התייחסויות הקשורות לתהליך הקמת המכינה בהן מוגדר התהליך כ- "לא יאמן", "נס" או מושגים הדומים להם. אני מתנגד למושגים אלו. נס לא קרה לנו. היכולת לעמוד כאן היום הינה פרי עבודה מאומצת עד השעות הקטנות של הלילה, פרי מסירות ואמונה של אנשים רבים הקשורים בתהליך. רשת אדירה הלכה ונרקמה בערבה ומחוצה לה והיא שאפשרה את הקמת המקום. לכם המחזור המייסד של המכינה בערבה - ההיריון נגמר והלידה התרחשה. אתם הגעתם והמקום קם. יצאנו לדרך לפני יומיים ואתם יפים עוד יותר מן ה"אולטרא סאונד", מפגשי המחזור, שעשינו בדרך.

"אין כמו קסם הערבה"

(כבוד הנשיא שמעון פרס בביקורו בערבה ב-4.2.09)

כך זה ממשיך...